Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ЕРА, 3 ДЕКАБРЬ, 1981 ШУ. ● № 145 (6535). ● Мах 2 кеп.

РОССИ КЕРДАЧА ПЯТИЛЕТКЕ

Иттазлагlа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета йиълагlа сесси

Москве. Йоккхача Кремлевски двореце, 1 декабре хьайийллай иттазлагlа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета йиълагlа сесси.

Дlаьхдаь тlоараш а тохаш депутаташен хььшашен тlайийцар новкъостий Ю. В. Андропов, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков.

Сессе юкъдаш я 1981 — 1985 шерашка РСФСР экономически социальнин дегlайоалаяра Паччахьалкхен план, 1982 шера йола республика плейн бюджети, 1981 шера план кхоачашъяра лелам, 1980 шера бюджет кхоачашъяр, кхыдола дешаш.

Паччахьалкхен планех йола доклад йир РСФСР Министрий Совета председатела заместитела, РСФСР Госплана председатела Н. И. Масленникова. Цо белгалдаьккхар пхе шера плана проекта тlа дукхагlдолча керттера хьоьхамашта иттлагlча пятилетнечул кхы в нйаткъалагlа заданеш кхоачашъе лерхlаш хилар. Къаман доход пятилетнагlа 22 процент лакхлургья. Промышленноста товарин продукце боарам 25 процент лакхлургба, юрта боахама валови продукце боарам — 13 процент. Белгалдаьр кхоачандара къаьстта бокха лоархlам болаш хургда массе а моттигашка производствана интенсификаци елга, lилма-техническа прогресс сихъелга, кхоачамех кхы а эффективнегlа пайда эцилга. Белгалдаьккха доагlа болх беш бола нах дикка хоалуш кlоагг а беш производство лакхъе лаьрхlа хилар.

Халкъа вахаре хьал дlахо тоадара долча гlуллакхий шерра система кхоачашъе лаьрхlад. Бетта юкъера лаьрхlача болхлошцен гlуллакхерча нахан доагlа алапеш пхе шера 207 сомага кхоачаш, 16,4 процент лакхлургда. Общественни боахаме болхоэхошта къахьегамах доагlар 24 процент тlаккхетаргда. Кхоачашъергья наха чуlе цlенош хьалдара йоккха программа, цо торо хулийтаргья 30 миллион гарга болча граждании чуlеча цlенош [illegible].

Паччахьалкхен бюджетех йола доклад йир РСФСР финансай министра А. А. Бобровникова. 1982 шера йола Российски Федераце Паччахьалкхен бюджета проект белгалъяьй, аьлар цо, доходаштеи расходаштеи 75264,7 миллион сома боарам болаш, 3 процент лаккхагlа а хургйолаш.

Депутаташ докладаш юцца болабелар.

Российски Федераце промышленности юрта боахами, Iилмеи культуреи дlахо дегlайоалаяр — иттазлагlа хержача РСФСР Лаккхехьарча Совета йиълагlча сесси тергама юкъмоттиге. 2 декабре Кремле дlахо болх беш хилар из.

Депутаташен хььшашен дlаьхдаь тlоараш а тохаш тlайийцар новкъостий Ю. В. Андропов, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков.

Депутаташ йийца бьылар республика Паччахьалкхен планахи бюджетахи йола докладаш. Белгалдаьккхар КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленума решенеш, цига новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьлацара положенени выводаши берригача къахьегамхошта дола балха эффективности дикали лаккъяра, советски нахье вахара материальнин культурнин боарем айбара бокъоеца кулгалдара гlулахх хиина дlаэттала. Къамаьлаш даьраша хlара производства участке кхоачамех кхы а биззагlа пайда эцара, Россе экономически потенциал ебаяра тlа ерраяь предложенеш тийлар.

Сессе берригаш а раьза а болаш тlайийцар 1981—1985 шерашка РСФСР экономически социальнин дегlайоалаяра Паччахьалкхен плана хьакъехьара Закон, 1982 шера йолча Паччахьалкхен планаи бюджетахи дола законаш, 1981 шера Паччахьалкхен план кхоачашъяра лелаьх, 1980 шера бюджет кхоачашъярах бола соцам.

Российски Федераце автономни областий хьакъехьарча законий проекташта хетайир ший доклад РСФСР Лаккхехьарча Совета председатела заместитела М. В. Нарвакеева. Юьца оттаьча проекташ тlа, белгалдаьккхар докладчика, комплексагlа къовстаду автономни областе правовни статус белгалъярца, цуьн lаьдалеи управленени органий балхаца дувзаденна дешаш. Уж законаш тlезнарца чакхйоал РСФСР халкъа депутатий моттигашкарча Советий ерригача звеньяй компетенцеш правови накъаца вlаштlехьаьлхара лоархlаме этап. Цунах лоархlаме гlуллакх хургда социалистически халкъа юкъара паччахьалкхе дlахо чоагlъяра, социалистически демократи кlоаргъяра тlаберзабаь Коммунистически парте политически никъ кхоачашбара.

Депутаташа берригаш раьза а болаш тlайийцар РСФСР автономни областех дола законаш, хlаьта ишта уж лелалдара порядках бола соцам а.

РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума Указаш чlоагlдаре хьакъехьа доклад йир республика Лаккхехьарча Совета Президиума секретара Х. Н. Нешкова. Тlайийцар догl-доагlаш дола законаш.

Цу тlехь иттазлагlа хаьржача РСФСР Лаккхехьарча Совета йиълагlа сесси ший болх чакхбаьккхар.

(ТАСС).

ГIИШЛОНХОЙ ШОАЙ ДЕША ДЛЙ БА

Политически а къахьегама а хьинар чlоагlа айденна накъьболх Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу дузачен из ший лоlамах Россена юкъеяха 200 шу дузачен цlейна Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене № 1 йолча гlишлонеча механизаци яра йолча управлене гlишлонхой, Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене чу мел йоагlача гlишлон-монтажни управленей. дlаюха лелача механизированни колоннай коллективашта мел эшаш йола машинаши механизмаши lалаагьеш дараш тхо да. Цул совгlа цоллагlа гlишло хьалхье йолалехьа цига де деза лаьттацара балхаш а оеха кхоачащдеш да. Лоаца аьлча промышленни граждански объекташ хьалгьеш болча гlишлонхой болх боаггlача боарамах дlабахар дукхача дальгье тийша да тха управлене коллективо дика болх барах. ЧИУС гlишлонхоша беча балха юкъе доккха дакъа лоац тха УМС прораб В. Е. Яковенко керте латтача гlишлон участка болхлоша а. Дукха гlишлон-монтажни балхаш ду цо генподрядех республикера промышленни, юртбоахамен гlишлош дегlаяхувлара. Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене коллективага шийна хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдайтара.

КПСС XXVI съезда решенеш йиаза чакхъяхара тlагlертта кьовсам доаттабеча УМС механизатораша дог гlоалоахача толамашца ханал хьалха чакхдаьккхах цхьайтталагlча пятилетка хьалхара шу. Дерригача техникно-экономически хьокхамий укх шера план Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашйир цар. Хlаьта шоай низаца балхаш дара план кхоачашъярах рапорт делар цар август бетте а. Ер шу доладелча денз паччахьалкхен планах лаьрхlачул совгlа цар кхоачашдаьд цхьа миллион гарга сома маькха гlишлон балхаш.

Уж къахьегама толамаш доахача шоай хьинари низи кхо ца беш къахьегаши хаддаьза социалистически яхье хьалха латташи хиларца белгалбаьнна ба машинисташ-экскаваторщикаш В. А. Егнеся, А. В. Канарев, И. Г. Таран, машинисташ-бульдозеристаш Ф. Д. Лысюк, А. Ф. Артюхов, токарь С. Х. Енникеев, слесарь Г. Я. Терехов, мастераш И. И. Кононов, Р. А. Арусланов, дикагlйолча участка начальник В. И. Шулинин, кхыбараш. Шоаш дукхача шерашка юаь опыт, дикагlйола балха методаш дог раьза долаш къонабарашта дlайовзийтаьш, хьинаре къа а хьегаш башха-дика толамаш дахарца царна хьокхам телаш болх беш ба катирхой хьехамчаш, къахьегама ветераш. Царех ба М. М. Письменский, Н. Н. Лявко, И. П. Гончаров, С. Я. Слесарев, А. А. Фомичев, В. А. Атаршиков, Н. Лютов, кхы дукхабараш а.

«СССР-а 60 шу дузача цlейна 60 хьинарача къахьегама кlирa» яха москвичий инициатива чlоагlа раьза хиина тlаийцача УМС болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlуллакхерча наха доккхий социалистически декхараш тlаийцад. Цар дош дейнад цхьайтталагlча пятилетка хьалхара шин шера план СССР Конституце цlей дездеча — 1983 шера 7 ноябрга кхачалехьа кхоачаш а еш, 5 миллионаш 363 эзари сома маькха балхаш де. 1981 шера цу юкъа даьрел 16,1 процент уж дукхагlа хилийта. Товарни продукце план а 7 ноябрга кхачалехьа кхоачаш а яь, цу денга кхачалехьа чакхдаьккха тайп-тайпара балхаш 5 миллионаш бlаь эзари сома маькха хилийта. 1981 шера цу юкъа хинначул 4 процент дукхагlа товарни продукци хилийта. Хlара болхлочоа юкъера даьрхlача кхоачашдеш дола гlишлон-монтажни балхаши гlона йолча производстваша деш дола балхаши 1982 шера цхьоалагlча декабрга кхачалехьа 72451 сомага дlа а кхоачийташ, укх шерарчул ши процент уж дегlадоаладе.

Уж декхараш толамца кхоачашдеш тlехкхоачашдара мел эша хьалаш, ишта тороноши кхоачамаши долаш да УМС-е. Керттерча даькъе цу гlулакха тlадерзадаь дукха балхаш хlавалехьа дlадолаьвд тха механизатораша. Цlенхаштта тоадаьа социалистически яхь вlаштlехьаьккхари цуна кулгалделгей. эргадаьккхад яхье хьалха латтача болхлошта материальнин моральнин поощрени елга. гlишлон-монтажни балхаш дара технологи. Машинаши механизмаши балха арахоаттара коэффициент 0,8-нега кхачийтай, къахьегамен производственни дисциплина телхаелга цlендаь дlадаьккхад. Дукха кхою гlишлон материалаш, хоагор, энергоресурсаш. Керла техникеи рационализаторски предложенеши производствана юкъе а кхухьаш хаддаьза лакхъю цар цуя экономически эффективность.

КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленума решенеша, цига къамаьл даьча КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева аьча выводаша хьинар айдаь бола УМС болхлой дог тийша ба СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен юбилейи сийна шоаш тlаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдергхилларах.

Ю. ЛУГОВ,
Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене УМС-1 производственно-технически [illegible].

КПСС ЦК Политбюро, СССР Лаккхехьарча Совета Президиуме, СССР Министрий Совете

КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА, СССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ПРЕДСЕДАТЕЛА НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ГЕРМАНЕ ФЕДЕРАТИВНИ РЕСПУБЛИКЕ ЯЬЧА ВИЗИТА ИТОГИЙ ХЬАКЪЕХЬА

КПСС ЦК Политбюрос, СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева Германе Федеративни Республике 1981 шера 22 — 25 ноябре яьча визита итогашка хаьжа а хьежа бlарчча а бизза а могабу переговораш йолча хана Л. И. Брежнева даь чlоагlа лоархlамеи пайдаеи болхи ФРГ канцлераца Г. Шмидтаца, малхбузенгермански паччахьалкхени политически кхыча деятелашца даь къамаьлаши. Ерригача Европе а дунен тlа а наха чlоагlа багадахар визит йолча хана Л. И. Брежнева даь гуччахьара къамаьлаш. Бlарчча хьанийцача Л. И. Брежнева Германе Федеративни Республике яь визит бlарччеи лаькка мах беши хьанийцача бокъонца йола машара масси сийна кхетте йоагlаш я.

Хlанзарча дунен халкъашта юкъера гlуллакхаш кхохкадена а чlоагlа бехтокхаме а долаш йолча хана, уж цlаьхха талха е дикагlча оагlорахьа лостаде йиш йолча хана Л. И. Брежнева ФРГ яь визит советско-малхбузенгермански шин оагlорахьарча бувзамашта санна Малхбоалехьенеи Малхбузенеи юкъерча гlуллакхий ерригача комплексана, ерригача дунен политикана лостам балара а къаьстта боккха лоархlам болаш я.

Лаккхерча боараме советско-малхбузенгермански вlашагlкхетарош цул итогашен цlаьхха бакъду КПСС XXVI съездо дунен халкъашта юкъерча гlуллакхий даькъе кийчбаь никъ, тlема кхерам дlабаккхара, эггара хьалха ядеричул бар а болаш, кхокхам нlаьдбарен тайп-тайпара социальни строяш йолча паччахьалкхенаша машаре цхьана гlуллакхаш лелаларен никъ бакъахьа хилар. Л. И. Брежнева ФРГ яь агрессиврайи къамаьлаши, цуя шира хиина вlашагlкхетараши выступленеши 60-ча шерашта йола машара программа практически кхоачашъяра йоккха политически акци хиина дlаэттай.

Советски халкъа, вай доттагlийи союзникийи, Европа дерригача халкъий кхерамзален оалантара доагlача хьаштаща хилана дагдоаца вlаши санна хьалхадоахар Бонне хиннача переговорий юкъмоттиге эггара ирагlа дола, массанена хьашт дола дош оттаделга: ишта юхатохаргба малхбузеевропейски дукхача мехкашка, эггара хьалха ФРГ, американски ядерни ракетий керда тайпаш дlаийсларе планашца бувзабенна Европана тlеатта кхерам, хlаьта НАТО-га совло хургйолаш низа баланс толха ца яйташ ишта соцоргья. Из дош Л. И. Брежнева оттадаьд ше долча тайпарен хьалдан.

Л. И. Брежнева ФРГ дlахайкаьяй керда, цаl дола ле лерхlар — вlаши дlа юха пайдане хургдолаш барта даккар, ядерни цlере кхерамах Европа вlалхаръяккхар — кхоачашдара йола керда гаьнарча хана йола предложенеш. Уж предложенеш алкха ФРГ-кеи малхбузеевропейски кхыча мехкаштеи йоагlаш хиина lаш. Уж йоагlаш я Европерча гаьна кхетар юкъерча боараме долча ядерни герга хьакъехьа 30 ноябре Женеве советско-американски переговораш дlайолаяларца дувзадена США-на а.

Кердача советски предложеней чулоацам укххох латт. Цига дале, Советски Союзо ше хьалхагlа Европе гаьна кхетар юкъерча боараме дола керда ядерни средстваш, геройн цу тайпай хьакъехьа переговораш йолча хана, дlайоарикаяра мораторин оттаяреи йолаш яраш та модернизаци яреи хьакъехьа дlаккхайкаь кхиша предложени хоадаш боллаш кхы тlа а шеръяьй. Дlахайтад советски оагlув — нагахьа санна воиж оагlув цу тайпарча мораторена раьза хуле — цхьан оагlорахьарча порядкагlа СССР Европейски даькъ тlа гаьна кхетар юкъерча боараме долча шийн ядерни геройи тайпай цхьадола дакъа кlезигде кийча хилар, переговораш йолча хана СССР-и США-и барта яхка тарлуча цу кхы а лохагlча боарамга а долаш.

Шоалагlа дале, белгалдаьккхад шинна а оагlонга гаьна кхетар юкъерча боараме дола ядерни средстваш — женевски переговораш йолча хана итташ а йоалаш бlаьш адиницашта хьадда кlезигьяр дувца лерхlаш Советски Союз хилар. Долча кхетаде доагlа, хьалхарча юкъйиге латтача базироване американски средстваш санна Англеи Францеи йоагl-йоагlаш йола средстваш а чоте лаца санлга.

Кхоалагlа дале, СССР кийча хургья Европе объекташта тlаьхьожаь латта гаьна кхетар юкъерча боараме долча ядерни герза дерригa тайпаш шинна а оагlово — Малхбуаснои Малхбоаленои — цlендаь дlадахара хьакъехьа барт бе а.

Цул совгlа, Л. И. Брежнева белгалдаьккха ма хиллара, Советски Союз раьза я юххера а Европе цхьаьккха тайпа ядерни герз — гаьна кхетар юкъерча боараме дар а тактически дар в — цу хилийтара. Цунах хургьяр бокъонца йола, массе а оагlонашта бакъахьа йола «нулевой решени».

Новкъоста Л. И. Брежнева оттаь предложенеш — Европера ядерни герз дlадаккхара йола программа. Дерригача халкъашта, хьашт долаш, ядерни тlема кхерамa дукъала болча дукххача наха дlадехарашка хьежжа я уж.

Советски Союзе дог доахаш ба Малхбузено — эггара хьалха Америка Вlашагlкхийттача Штаташа кердача советски инициативашта тергам тlабахийтаргеи ийса кхетаргеи.

Л. И. Брежнева къамаьла лардага хьежжа советско-американски переговорашта юкъе дайъа лоацача советски делегацена йоагlаш йола инструкцеш еннай.

Европерча ядерни герза хьакъехьара дош — из алкха континента кхоаненах, цига бахача бlаьш миллионаш болча наьха кхелех дола дош хиина lац. Из да массане юкъарча машаре кхелий дош а. Советски Союз переговорий истола тlа цу тайпара решени лахара тlехьа я, цхьаьне а нхераздаленна ле дагдоаццаш, хlаьта Европе тlема низаш вlашдухьала латтера боарам лохлургболаш.

Бакъда цу тайпара решени ши-шегlа хьахургхиларах доггаьхилара яц. США а цун НАТО-ра керттера союзникаш в хlанзалца хьа реализма хьисапе, нийсхоаи цхьатарарча кхерамзалени принципий ларда тlа шинна а [illegible]

(Чиэстедовлар 2-ча оагlо тlа).

ДОАКЪАРА ЦЕХАША БОЛХ БУ

Дукха ха йоаццаш беьча тоххамо къахьеккхад, тха «Назрановский» совхоза фермашкара коллективаш хьайбаш толаме lаьгара дахара соахкарчул дукха дикагlа кийчъенна хилар. Тешшаме лард еллай хьайбашкара продукци дукхагlа янкхара.

Укх шера совхоза механизатораша йоакхо яьй хьайбашта шортта доакъар lалашдара. Из вlаштlехьдаьнад цунна лаьрхlа дlайийнча культурай хьувиъам лакхбе низаш дlаххачарах. Силос соахкарчул дукхагlа 4000 тонн кийчъяьй, 300 тонн дукхагlа да арглаш а даь дlаоттадаь ча а. Хlаьта укх шера кийчдаьча доакъара дикал а лакхагlа я.

Доакъар хиларах чакхдоалаш дац гlуланх. Из хьайбашa дикагlа дуаргдолча тайпара лаьрххlа кийч а деш дехка деза. Укх шера совхозе болх бе йолалйийтай доакъар кийчду ши цех. Царех цхьа кормоцех болх беш я Наьсар-Кертерча отделене фермс, хlаьта шоллагlъяр — Аьлтий-Юртарча фермс.

Ца соцаш болх беш я Аьлтий-Юртара нормоцех. Цунна кулгалдеш ва Абадиев Осман. АВМ яхача агрегаташка овсарле лакха йолаш болх бейт операторашa. Укх шера аьхкий дlайоланьй цу цехе гранулаши брикеташи е. Уж хьаарга чал совгlа дlайохийт гlадамейн генарийн чlогlаш, кхыраш. Кхы хlамаш а етташ АВМ агрегатех уж чакхъяьхача царех дика доакъар хул. Из тайпа доакъар 500 тонн кийчдаьд овха.

Совхоза дирекце фермашкара хьайбаш леладераши цига гlулакхаш деш бола механизатораши оарцагlбаьхаб технологи ца телхаеш къахьегара, кхиба ма доагlара хьайбаш кхабара; кхы эша гlулакхаш лоаттадара.

Цу мероприятеша болх дикагlча оагlорахьа эргабаьккхаб. Из ишта хилар хьахьокх тха хьайбаш леладерий балха хьокхамаша. Шура а дулх а паччахьалкхента доккхара тlаийца хиина социалистически декхараш толаме кхоачашдаьд. Укх шера итт бетта планагlа йоккха езар 1280 тонн йолаш шура елхай 1334 тонн, хlаьта дулх планагlа доккха дезар 246 тонн долаш, 280 тонн делхад.

Укх шера дукха а дукхагlа ба тха фермашка шоай планаши декхараши ханал хьалха кхоачашдаь болхлой. Итт бетта планагlа хlара lаьтгара яйха езар 1500 килограмм йолаш 3000 килограмм а кхы дукхагlа а шура яьккхай шоай декхараш дика тlехкхачаш а деш Мальсагова Макка, Цечоева Лидас, Айдаева Зайнапа, Галгиреева Тамарс, Плиева Райхьанта, кхыча доаркаша.

Укх деношка совхоза фермашка йоаккха шура соахка цу юкъа йоаккхаш хиннача йийсийча 700 килограмм дукхагlа я, вешта аьлча 27 процент.

Уж толамаш доахаш беча балха юкъе доккха дакъа лоац тха совхоза партийни организаце. Парткомо хьинаре къахьийгад, КПСС XXVI съезда решенеша юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка оттадаь декхараш дlадовзийтара, уж кхоачашде фермай коллективаш оарцагlъяхара, доаркашта, скотникашта юкъе тlа-тlа социалистически яхь шерагlа яркара, хlаьта хьалха латтача болхлой опыт дlайовзийтара, нох пайда эцара.

Къаьстта дика хьокхамаш гойташ къахьег Наьсар-Кертерча Лолохоев lасоата кулгалдеш йолча шурий-товарни ферма коллективо. Соахка дийнахьа йоаккхаш хиннача шурийга хьежача укх шера йоаккхар 40 процент дукхагlа я.

Продукци тlа-тlа дукхагlа йоаккхаш хьайбаш толаме lаьгара дахара шелковчанаша дlаболабаь патриотически болам къоабалбаь хьал а лаьца къахьегаш ба тха фермашкара болхлой шура, дулх дукхагlа доаккхаргдола хьаькъаш лех. Шурийна пайдана доаца къадеина доахан дlа а доахаш цар когаметта дикача фух дараш дlаувттаду. Укх шера 500 дикача фух дола ишкара 3000 устагlеи кийцаб.

Кхачан программе чакхъяккхар дукха КПСС XXVI съездеи укх шера ноябрь бетта хиннача КПСС ЦК Пленумеи решенеш кхоачашъяра ишта дерригa шоай низаш оарцагlа а даькха къахьегаш ба тха совхоза хьайбаш леладераш. Тешшаме ларда еллай шурей дулхи даккхара планаши тlаийца декхараши кхоачаш а деш хьайбаш толаме lаьгара дахаре.

Б. ДУДАРОВ,
«Назрановский» совхоза керттера зоотехник.

ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА

КПСС XXVI съезда решенеш йиаза чакх а йоахаш, цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера плани тlаийцa социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаьча республикерча гlишлон-монтажни организацей гlишлон материалий предприятейи коллективаша дика къахьегама толамаш даьхад дlабахача цхьайтта бетта. Итт гlишлон-монтажни управлене, 62 бригадои участкои, 1345 яхье хьалха латтача гlишлонхочо ханал хьалха, Сийлахь-боккхача Октябра 64 шу дузача денга кхачалехьа, кхоачашъяьй цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера плани тlаийца социалистически декхараши. Царна юкъе я Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене СМУ-2, УМС-1, УМС-2, СМУ-11, ПМК-155 «Центропромэкскавация» треста Грозненски СМУ, «Монтажтермоизделия» треста СУ коллективаш. Ишта 7 ноябрга кхачалехьа шоай низаца гlишлон балхаш дара шера план кхоачашйир «Чечингсельстрой» треста ПМК-223, ПМК-567, УМС коллективаша.

КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленума решенеш, цига къамаьл даьча КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева яьча выводашта жоп а луш, Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене коллективо укх шера 21 ноябре рапорт делар ший низаца гlишлон балхаш дара шера план кхоачашъярах, генподрядах гlишлон-монтажни балхаш дара шера план 10 декабрга кхачалехьа кхоачашъе лаьрхlад.

Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене СМУ-8 гlишлонхоша чlоагlа раьза хиина хьаллаьцай «СССР-а 60 шу дизара — 60 хьинарерча къахьегама вахта» яха москвичий инициатива.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шин шера задани Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шу дузен из ший лоlамагlа Россена юкъеяха 200 шу дузен цlей дездеча денга кхачалехьа кхоачашъе социалистически декхараш тlаийцад Нохч-ГIалгIай гlишлон управлене СМУ-2, СМУ-7, «Центропромэкскавация» треста СМУ, № 7 йолча треста МУС-а коллективаша.

Р. ГОЙГОВ,
Гlишлонгъечеи промстройматериалийи болхлой профсоюза обкома [illegible].

Советий мехка гlолла

КАМА ЭНЕРГИ — ПЯТИЛЕТКАНА

Набережные Челны (Татарски АССР). (ТАСС). Тlехь-тlехьагlа низ болаш йоагlа Кама тlара энергетически каскад: промышленни нагрузка еннай Нижнекамски ГЭС ворхlлагlча агрегата. Тахан цо ток лу цаl йолча Европейски энергосистемана.

Энергетически машина цей ханнахьа дlоттаьй. ГЭС машинни зале хьаьнча къаьстта ший тайпарча стенда тlа оборудовани вlашагlъекхилга юкъедоаладаро новкъостал даьд из толам баккхара. Хlара узела монтаж еш хиннай специализированни бригада. Социалистически яхье хьалхалаттарашта юкъе — «Спецгидроэнергомонтаж» яхача трестера В. Хрущева коллектив.

Станце дlайолаяьй борхlлагlа гидротурбина вlашагlйоллара еш йола кийчо. Гlишлонхошеи монтажникашеи цхьайтталагlа пятилетка йолалуча хана хиина ударни график лелае торо хулийт поточни методо. Укх шера йиъ агрегата монтаж е лерхlаш ба уж.

Волжски притока тlара ГЭС хьалъеш а болх беш а я. Эггара хьалхарча агрегаташа хьаьй цаlи ахи совгlа миллиарда киловатт-сахьат электроэнерги. 1.248 эзар киловатт проектни мощность йола ерригa алхайтта турбина болх бе йолаелча дикка чlоагlа лакхлургда Нижнекамски территориально производственни комплекс энергеца тешшаме lалашъелга.

Дикача хьокхамашца цу чакхдоаьнхаш я «Каустик» яхача Волгоградски производственни объединене «Повиден» яха полимерни пленка хьаеча йоккхагlа ярех йолча цеха коллектив. Из лакха дикал йола полимерни материал дlайохийт кхачан продукташта упаковка еча. Пленал совгlа арахийцай хlанзалехьа а 300 тонн совгlа пленка.

Повиденови пленка цехе чlоагlа теркам бу отходаш хургйоаца технологи балха юкъейоаланра. Полимерни материалех хьатийзача йистоех бытовой гlуллакхашта эша товараш ду барлъаш хьалъоххача боамбе тlирга меттел, леладе йиш йола профильни лента, чесмана меттел леладу упаковочни лента, боахаме леладу пакеташ), хlаьта ишта теплотрассаш йоххача хена алюминови кожухашта меттел пайда эца йиш йола защитни материал а ю.

СУРТА ТlА: болхлой Конкина Людмилеи Борасов Александри.

Э. КОТЛЯКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КПСС ЦК Политбюро, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, СССР Министрий Совете

(Чаккхедаллар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

оагІон барт вІашагІкхетаргба бугача наькъа тІа отта гІерташ бац. Боние хиннача переговорашка кхы цІаьхха а хьахьекхар Европе таьва кхетар юкъерча боараме доле ядерни средствашц хилийтара деша даькъе Советски Союзен НАТО-ен, цу даькъе ФРГ а, позицеш дикка эргаш хилар.

Дукхача белгалонашка диллача, НАТО-на керте латта державаш, хІаьта эггара хьалхарча аргІана США а, хьалха санна хІана а тІема совле шоашкахьа а озаш, бонкъал дар аьлча, Советски Союзага гераз кІезигдайта гІерт. Л. И. Брежнева чІоагІен кхетадайташи ма алара, цу даькъе ше ФРГ вІант яьча хана а, Советски Союз из хьатІаэцаргдолаш яц. Советски халкъ, Коммунистически парти ший мехка, вай союзникийи доттагІийи кхерамалги хьашташ доххаргдолаш яц. Из ховш хила деза Европа халкъаш, американски халкъ, гераз дІадаккхарен маІоарен гІулакх дагадоаллаш мел бараш. Цу даькъера шоай бехктокхам боваал хила беза малхбузен пачхьалкхений бехктокхаме кулгалхой а.

Л. И. Брежнева ФРГ яьча переговорех е йоагІача керттерча выводах цаІ сенах латт аьлча, из латт пачхьалкхений строеш тайп-тайпара яле в, цар цу е вокх тІема союзашка даькъа ловце а уж мелшар чІоагІбар, кхокхам кІаьдбарен вІашн тешам хиларен хьалаш юкъаметтаоттадир духьа церрига низаш тІададхийта, дІахо цхьана хьехьета дезаш хиларах. ЛоархІаме да ерригача пачхьалкхенашта такхйоахача практически политика ориентир цох хулга.

Л. И. Брежнева Бонне яьча переговораша хьахьекхар дунеи халкъашта юкъера гІулакхаш чоалхане дийрзача хьалашна пачхьалкхенашта юкъе политически диалог хьаллоаттаелга лоархІаме лоаркІаш хиларе даькъе Советски Союзан ФРГ-ен хетараш вІашн тара долга.

КПСС-он Советски пачхьалкхенон лийрхІа а лийрхІад, хІаьта лоархІаш а да дунеи халкъашта юкъе латтача гІулакхашта хьалхашкаое шиі бехктокхам кхетабеча хІара мехко переговораш толаме чакхъяхараи диалог дегІайоалларан аьттув кулийташ дола политически хьалаш хьадара шийта мел доагІар де деза, аьнна. СССР-ан США-ен юкъерча диалогах аьлча, Советски Союза цу даькъера позици хІаьта белгалъяьккха и, эггара хьалха КПСС XXVI съезде а йовкхаш. Из цу тайпара диалог леларба тІехьа я.

КПСС ЦК Политбюрос, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето вІант яьча хьиа советско-германски шинна а оагІоно вІашн цхьана леладу гІулакхаш дІахо дегІадоалладара даькъе карагІдьынарий лакха мах бу. Цар чІоагІа керда виз чубоссабу СССР-он ФРГ-ен тайп-тайпарча доакъошна машара тІехьа лоаласой хьисапе дІа-юха леладу гІулакхаш дегІадоалладара.

Визит ялехьа укх бІаьшерено Европа рамкашка энергетически проблема къоастара даькъе дІадоладаьча эггара доккхагІа долча гІулакхех цаІ долча «Газ-трубы» яхача контрактана кІала кулгаш яздеъд. ВІашн цхьана йийца чІоагІъаьча е оагІонаши къоастаеш йолча проектаща цхьана йо дика лард хьаю ткъоалагІча бІаьшеренал тІехдаргдола вІашн пайдана дола экономически бувзамаш тІа-тІа дегІадоалладара.

Переговораш ечa ханен оагІонаша цхьайн тІайийцача коммюнике тІеи белгалдаьинхад, шинна а оагІон хьашташа ма яххара дола дІа-юха лоаттаду экономически гІулакхаш аьттув болаш дегІааларо бІарча хьаййцача дика воздействе ю пачхьалкхенаша шоайла леладеча гІулакхашта, хІаьта дунеи халкъашта юкъе стабильность хилийтаран машар чІоагІбаран гІо ду, аьнна.

Визита итог еш Советски Союзен ФРГ-ен кулгалхоша белгалдаьккхар, шакхе а пачхьалкхе дІахорча хана в СССР-ан ФРГ-нен юкъе Московски договоро оттабаьча исторически наькъагІа дІахо гІортхилар, хІаьта деррига мехкаща леладеча гІулакхашка диллача — Юкъаевропейски совещане — хельсински ТІехкьарча акто белгалбаьча наькъагІа.

Советски кулгалхоща указанеш еннай йоагІ-йоагІача министерстваштa, ведомствашта, организацешта ФРГ волаш Л. И. Брежнева переговораши беседаши еш торгово-экономически, культурни, кхыча оагІоний хьакъехьа дІа-юха леладу гІулакхаш дегІадоалладара хьехийна договоренносташ лоразгІ ца йоаллийташ йовзаш кхоачашъе, аьнна.

Советски наьл йиза бокъо йолаш бе Л. И. Брежнева ФРГ яьча визита итогашта чІоагІа дог-раьза хила. Вежарашка долча социалистически мехкаща айхха цхьана координаци а еш, КПСС-он Советски пачхьалкхенон чакхйоахача ленински арахьарча политика, яьха хьаькъалза дегаштен чІоагІа дика воздействи а еш, цІаьнна а хьахьекхар ше машара тІехьа хилар масштабния инициативни хилар.

Халкъий кхерамалени прогрессон толам баккхар, кхохкам кІаьдбар, гераш Іоаделга юкатохар духьа Советски Союза дунеи халкъашта юкъе чакхдоахача гІулакхаша, уж сийлахь-доккха декхараш кхоачашдара Л. И. Брежнева ше юкъенхухьача даьлъе гІо ду адамлен цивилизаце эггара маьхера дола хІама — машар лорабара бола лоІам дунеи тІа массанахьа чІоагІбара, из бахьан хьинаре, хІара денна къовсам лоаттабайта.

Опыто хьагойт, машар лорабар духьа халкъаша, тайп-тайпарча общественни низамеи гІозаражен оалаш долча деша оаза дикагІа хозаш чІоагІагІен ме хул дукхагІа догдоахмага хул из къовсам толаме чакхбаргхиларах. Л. И. Брежнева ФРГ визит ярах хьахинараша машар лорабара лоаттабу къовсам кхы а эффективнегІа бара йола торонаш шерью, дунеи халкъашта юкъера аггара чоалханегІа йола проблемаш а къоастае йиш йолаш хилара бола халкъий тешам кхы а чІоагІбу.

КПСС ЦК НОЯБРЬСКИ (1981 ш.) ПЛЕНУМА МАТЕРИАЛАШ ЮМАЕШ

АГИТАТОР А ХЬЕХАМЧА А

Ткъаь итт шу совгІа ха и Старогрозненски бурувтохара балхий управлене Петр Тимофеевич Зелинске болх бу. Цо къахьегача № 715 йолча комсомольско - кагирхой бурувлеттарий коллективерча наха «да» аьле безаме цІа йоаних цох. Из алхха кагирхоша лоархІаш хиларца дувзаденна Іац, цох царна ниттa гу шоашта намаьрша вахара опыт, профессиональни говзал йовзийташ воле новкъост в. ДегІаца низ болаш, безаме, сlаенна юха йола из цІаккха а цІимхара, гІайгІане найнавац кагирхошта. Цудухье даим дикагІа къахьега, доглцена хила лоаш ба шоай вокхагІволча новкъоста тара хила гІерта кагий нах а.

ТІаккха, кхетадеш да, районе эггара хьалхарчарца «Шера 5000 метр кІорга бурув тохаргда, цхьан шерен ох шерен скважина болх бе йолайолийтаргъя» яха болам эггара хьалха хьаллаьцарех цаІ цар бригада яр. 1979 шера министерстве гІолла аьрка хиннача социалистически яхье котало яккхарах «эггара дикагІйола бригада» яха вымпел елар царна.

ХІаьта укх карарча шера а дика камаьхал йоалаш болх бу коллективо. Шоай къахьегама графикал ши бутт хьалха баьинаб уж.

Коллективо ниттa хьаллаьцай «СССР кховзткъа шу дизара — кховзткъа хьинарeча къахьегама кІира» яха «Грознефть» объединенен «Красный молот» заводен коллективаша вай республике дІайолаль инициативе в. Цу цІея а хІаьта ниттa Нохч-ГІалгІайчен автономе 60 шуи Нохч-ГІалгІайче шиі лоІамагІа Россеяa юкъеяха 200 шуи дизара юбилей а сийна дукха йоацаш доккхагІа дола социалистически декхараш тІайийца бурувдеттарша.

ХІанз бригада коллективе яхьа идеологически Іалашо яра, КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленума решенешта, цига новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьле, иттазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета ялхлагІча сессе материалашта шерра пропаганда яра организаторски агитационно - массовии болх ба беш. Цу тІулакха доагІаш дола дакъа юкъекхухьаш ва агитатор - хьехамча П. Т. Зелинский.

Цо ше къамаьл деча хана ладувгІарий теркам тІаоз нохч-гІолгІайн эрсийн халкъашта юкъера доттагІал кІоарга оалаш долаш хилара. КПСС XXVI съезда решенеши СССР дІахо дегІайоаларa хьалхашка латта социальни экономически декхараши кхоачашдаро мел новкъостал ду вежарий хьисапе дІа-юха лоаттадеча гІулакхаша дІагойт, цу гІулакха шоай коллективера масалаш кхувл.

СУРТА ТІА: бурувлеттир П. Т. Зелинский кагирхошта КПСС ЦК ноябрьски Пленумах лаьца беседа еш ва.

Сурти тексти
А. АББАСОВА,
М. МУСЕРБИЕВА.

ЛЕКТОР — КЪАХЬЕГАМА КОЛЛЕКТИВАШКА

Укх деношка Сунженски наькъий ремонтно-тІешлошъеча управлене къахьегамхой вІашагІкхийттабар «КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнев Германе Федеративни Республике яь визит — дунеи тІа машар лорабара лоаттабеча къовсама лоархІаме фактор» яхача лекцега ладувгІа. Из йийшар вар «Знание» обществa районни организаце лектор В. Г. Чебоксаров.

Гулбеннача чІоагІа теркам тІабахийта ле а дийгІар цунга, хІаьта из чакхъяьлча Коммунистически партен Советски правительства арахьарча политикана шоаш чІоагІа мутІахьа болта хьа а аьлар.

Укх деношка массеха лекци йийшай Эрште бахача наха а. Царга ладийгІар пурий-товарни ферма, тракторни бригада къахьегамхоша, керда культура ЦІа хьаллеча гІишлошъяраша. Лекцей тематика укх тайпара яр; «КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъергья», «Машара духьа къовсам лоаттабара Советски Союзо еина керда инициативаш», «Машар лорабар — дунеи тІа дехача халкъий керттера декхар». Лекцеш яьиначул тІехьагІа ладувгІараша тайп-тайпара хаттараш дир. Царна доагІаш дола жопаш делар лектораша.

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совете

Укх деношка хилар республика Министрий Совета аргІанара заседани. Цига йийцар Нохч-ГІалгІай АССР 1982 шера а 1981 — 1985 шерашка а экономически социальни дегІайоалларa планаш. НГІАССР Госплано министерствашта, управленешка, ведомствашка цхьана оттаь 1982 шера Нохч-ГІалгІай АССР экономически социальни дегІайоалара плани 1981 — 1985 шерашка республика экономически социальни дегІайоаларa плани къобалъеш соцам бир Министрий Совето.

Министрий Совета заседание ниттa дийцар РСФСР Лакхехьарча Совета депутаташтен Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутаташтен харжархоша денна наказаш республика юрта боахама министерстве кхоачаш ниттa ду а транспорте хулача аварешца къовсам лоаттабарах НГІАССР Министрий Совето баь соцам кхоачашбелга ниттa лел а, кхьдола денаш.

ХАРЖАРХОЙ НАКАЗАШ КХОАЧАЩДЕ

НГІАССР юрта боахама министерствана тІадиллад РСФСР Лакхехьарча Советен НГІАССР Лакхехьарча Советен депутаташта харжархоша денна 45 наказ кхоачашделга.

Министрий Совета заседаве белгалдир, республика правительства харжархой наказаш кхоачашдара мероприятех баьча соцамга министерстве шиі хаиігаца хажа а тьеиа приказаца белгалйир наказаш кхоачашдара ханаши цу гІулакха бехктокхаме бараши. Наказаш кхоачашдарца дувзаденна деш дийцар министерства коллеге заседаве.

Чакхъяьхача организационни мероприятеша гІо дир цхьадола наказаш кхоачашдаран вожаш кхоачашдеш латташ хиларан.

Харжархой наказаш кхоачаш а деш хьалъяьй Шелковской станицера больница, газ чуюллаш латт Комсомольски, Ньсар-Керте, Пхьилекьонгий-Юрт, Эвжикъонгий-Юрт, Ассиновка яхача юрташка, электрификаци яьй Борзой, Хаьрсена юрташка, хий дуллаш латт Мужича, хьалъеш я Грушевое яхача юрта клуб, Чернокозово юрта школа, Серноводске аптека, МахкатІа больница, Наурски района Ленина цІерагІча колхозе реконструкци еш я хиш дехкача лаьтташта. Пятилетке юрта боахама министерства харжархой наказаш кхоачашдарга дІаяхийта лерхІ миллион сомал совгІа капитальни вложенеш.

Цуща цхьана Министрий Совето белгалдир харжархоша РСФСР Лакхехьарча Советен НГІАССР Лакхехьарча Советен депутаташта денна наказаш кхоачашдеш юрта боахама министерства беча болха тІа кхоачамбоацараш долга.

Министерстве хІана а тІахьожам мела лоаттабу наказаш кхоачашдара. Деха доагІар хьадехаш министерства отделий кулгалхошкара, юрта боахама районни управленешкара, наказаш кхоачашдарах боахамий кулгалхоша еча отчеташка ладувгІац. Из бахьан долаш харжархой дукха наказаш оттаьча ханашка кхоачашдац.

Документаци а кийчъяьиш 1981—1985 шерий плана юкъе а дикхадац Доланка-Юрта, БурокІалха газификаци елга, 1982—1983 шерашка Яндаре берий беш елга, хьалъеш яц Мекенски станице промтоварни тикен аптекен. Николаевски станице унивесмаг, Закн-Юрта культура ЦІа; хІанз а чакхдакканза да Кеяха юрта газ чуюллилга, хІаьта ниттa Замай-Юрта хий дуллилга.

Министерства терко ца еш да хьалхагІа хержача Лакхехьарча Совета депутаташта денна хІанз а кхоачашданза дола цхьадола наказаш.

Министрий Совето НГІАССР юрта боахама министерство декхарийла йир белгалдаь кхоачамбоацараш дІадаха, организаторски болх дІахо айбелга Іалашде, харжархой наказаш кхоачашдара тІахьожам чІоагІагІа лоаттабе, наказаш кхоачашдара кхы тІа а ресурсаш лахара дукхагІа инициатива гойта а тІагІертта болх бе а, отрасль дегІайоалара планаш а доал деча предприятей боахамий производственно - боахама планаш а оттаеча хана наказаш кхоачашдара де дезараш царна юкъейххьа а уж оттаьча ханашка кхоачашдела Іалашде а.

НАЬКЪАШ ТІА АВАРЕШ ЦА ХИЛИЙТАРА

Транспорте хулача аварийностаца къовсам лоаттабарах республика правительства баь соцам кхоачашбелга ниттa лел а хьеиа Министрий Совето белгалдир, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомаша, боахамий правоохранительни органаша наькъашка хула авареш ца хилийтара цхьадола балхаш делга.

Автотранспортни предприятой производственно-техническии база чІоагІъяра, наькъашкара хьалаш тоадара, наькъашка лелара бокъонаш дикагІа дІайовзийтара тІадерзалаь гІулакхаш чакхдоах. Цо гІо дир иттлагІа пятилетка чакхйоалаш транспорте хула авареш 2,5 процент кІезигъе.

ХІаьта а бІарча хьанийцача из болх во лел. Жилищно-коммунальни боахама министерства, автомобилий наькъаш декхачен эксплуатаци етен Нохч-ГІалгІай производственни управлене, халкъа депутатий Грозненски, Гудермесски, Малгобекски городской, Шалински, Назрановски районий Советий исполкомаша Іалашдаьдац 1976 шера 13 июлен 1978 шера 22 августен наькъашка хатараш ца хилийтара де дезарех НГІАССР Министрий Совето даь соцамаш кхоачашдела.

Цхьайолча районашка аварешдукхагІа хинай эзар транспортни средствана лаьрхІача. Авареш дукха хул Шалински, Назрановски, Надтеречни, Грозненски, Урус-Мартановски, Ачхой - Мартановски, Малгобекски районашка.

Наькъашка авареш дукхагІа е яьнай НГІАССР жилищно - коммунальни боахама министерства, «Чеченингушвино» объединене, «Чечениигушводстрой» гІишлош еча управлене транспорт.

Дукха авареш ю республика юрта боахама министерства, Нохч - ГІалгІай транспортни управлене транспорте.

Наькъашка хула хатараш ца хилийтара е йоагІа уйла яц массанахьа а, тоъам болаш пайда эцац специализированни шоай лоІамагІарча халкъа дружинай торонех. Авареш хилара бахьанашта служебни тохкам дукхагІча хана кІоарга бац.

Дукха авареш хул наькха шоай доалахьара транспорт лехкарий бехкагІа, хІаьта ниттa цхьайола машинанаькъа тІара переводаш, тІаьш, республика городашкен юрташкен наькъаш, улицаш вочa хьала тІа хиларагІа.

Цхьайолча предприятешка водителашта юкъера къахьегама дисциплина чІоагІъяра болх мела лел, къаракъаш меларца хьадда къовсам лоаттабац.

НГІАССР дукхагІча боахамашка, пассажирски автотранспортни предприятешка а тІехьа, вІашагІъехкаш автотранспорт технически малагІча хьала тІа я хьожаш йола диагностика посташ. Цхьаьнна а школен берий учреждении яц «Лелара кхерамзлен уголокаш», наькъашка лелара бокъонаш Іомаелга формина леладу. Республике яц цхьаккха а берий автогородок.

Наькъашка лелара кхерамзлен районни городской комиссеща хоалуш элиян яц автотранспорте авареш кІезигъяра, наькъашка хатараш ца хилийтара транспортни, наькъий, коммунальни организацей, чурча гІулакхий органий кулгалхоша беча балхах йолча отчеташка шоай заседанешна хІеогга ладувгІ. Болх во бо наькъашка лелара кхерамзлен ведомственни комиссеши.

Чурча гІулакхий министерства ГАИ дикза Іалашдеш яц наькъашка лелара бокъонаш леларa тІахьожам лоаттабелга, предприятеша, учрежденеша, транспортни организацеша авареш ца хилийтара хилалза яргйоацаш мероприятеш чакхйоахий тоъаш болаш хьамаш, уж хилара бахьанаш дизза таххац, транспорте хулача аварешца къовсам лоаттабара шоашта еннача бокъонех биэза пайда эцац.

Райисполкомашен горисполкомашен кІаьнта дуьн наькъашка кхерамзле хилийтара дешаш, теркалдац транспорте авареш хилара бахьанаш, де доагІар дац водителашта юкъера кхетама болх предприятешкен организацешкен тоабара, наькъашка кхерамале Іалашъяр хьадела доагІача тайпара хьадехац халкъа депутатий юртий, поселкови, станичи Советий исполкомашкара, хІаьта ниттa боахама организашарен чурча гІулакхий отделашкарен, цар балха тІахьожам мела лоаттабу.

Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Совето цхьайолча министерствай, райгорисполкомий уйла тІаерзайир республика Министрий Совето наькъашка транспортни авареш ца хилийтара хьакъехьа даь соцамаш кхоачашдеча цІенхаштта кхоачамбоацараш хилара, хІаьта уж дІадаха декхарийла а йир.

Транспорт йолча министерстваштен ведомстваштен, халкъа депутатий городской районни Советий исполкомашта тІадиллад транспорте авареш хиларен водителаша дисциплина лелаярен дешаш шоай карарча предприятешкен организацешкен миттa лел хьаиа а, наькъашка хатараш ца хилийтара де дезарий комплексни мероприятеш оттае а. Цу хьакъехьа царна аша новкъостал де.

Соцам тІа белгалдаьд наькъашка хатараш ца хилийтара, царех хула зенаш кІезигдара, де деза гІулакхаш. ЛерхІаш да чІоагІа тІо бола наькъаш, путепроводаш, лаьтта кІал гІолла дехьа-сехьа вувла моттигаш, тротуараш, гІашлой наькъаш, автобусаш соцачара площадкаш, пассажирашта лаьрІа автопавильонаш, наькъашка барьерни хьисапе карташ дукхагІа хилийта. 1981—1985 шерашка кийчъе еза автотранспортни предприятешка мел яла автомобилий технически хьалага хьажара йола диагностика посташ.

НГІАССР просвещене министерствана, профтехдешара Нохч - ГІалгІай республиканскии управленена тІадиллад деща даха ха йоацача берий учрежденешка, школашка, профессионально - технически дешара заведенешка, городашка, нах бахача кхыча моттигашка гІашлой лелара правилаш дикагІа Іомалра де дезараш белгалдаха а чакхдаха а. НГІАССР юстице министерствана тІадиллад гІулакх доагІача кхыча организацешца цхьана правови знанешта пропаганда елгеи бахача нахага наькъашка кхерамзле хилийтара дола законодательство дІадовзийтилгеи дикагІа вІашгІехьдаккха.

ПРОФСОЮЗАШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Профсоюзни организацешна отчеташи хоржамаши хиннай. Цига докладаш яьчар хоадам болаш дийцар партийни организацеша кулгал а деш, профсоюзни организацеша КПСС XXVI съезда наькъадолхаш а мехка коммунистий форумо чакхъяьиначул тІехьагІа цун решенеш кхоачашъяра къахьегамхой оарцагІбоахаш а чакхдаьхаза гІулакхех. Керттера уйла тІаяхийтар цар данза дисарашта, кхоачамбоацарашта. Къахьегама коллективашкара хьадийкар СССР а Нохч-ГІалгІайчен автономе а 60 шу дизаран Нохч-ГІалгІайче шиі лоІамагІа Россеяа юкъеяха 200 шу дизарая яха ма йоагІара накъаяхара кийчо елга.

Профсоюза обкомий хьалхарча организационни пленумашка кулгалду органаш хержай. Мехкдаьттам газовни промышленноста болхлой профсоюза обкома председателалла хержав В. Н. Зубков, химически промышленноста болхлой — С. С. Ватаев, электроахкача машиностроене болхлой — Н. М. Исрапилов, юрта боахама болхлой — Н. В. Полушкин, гІишлошъечен промстройматериалий болхлой — Р. А.-Г. Гойтов, кхачан промышленноста болхлой — Э. З. Исханов, бувзама болхлой — П. П. Клесин, хьуи, наькатен дахчах хІамаш ечен промышленноста болхлой — Ф. У. Тамаев, автотранспортен шоссейни наькъийн болхлой — С. А. Далаков, пачхьалкхен торговлен потребкооперацен болхлой — В. П. Захарченко, моттигерча промышленностен коммунально - бытовой предприятейн болхлой — Х. Р. Алиев, пачхьалкхен учрежденей болхлой — А. Я. Давыдов, культура болхлой — Э. А. Исаев, текстильнии яйтачен промышленноста болхлой — В. А. Сергиенко, просвещене, лакхерча школан Іилман учрежденейн болхлой — Х. М. Герзелиев, электростанцейн электротехнически промышленностен болхлой — Ю. А. Лакухов, унахцІено лораечан болхлой — М. М. Межидова, машиннаькъа транспорта болхлой — Н. И. Костюченко.

Наха юкъе беча балха боарам лакхбе

КПСС XXVI съезда идейни воздействин йолаш дІадода хІанз советски обществa деррига вахар. Партен халкъен йохаргйоаца цхьоагІо чІоагІъяра юкъе керда дакъа лацар а хьалхашна латта декхараш кхоачашдара тІадерзадаь чакхдоахача корта болаш долча гІулакхий масал а хинна дІаоттача съездо творчески марксизма - ленинизма позицешкара кІоаргга анализ яьй партен пачхьалкхенн гІулакхий керттерча оагІоний, вІашагІтехай йокха практически опыт, сийлахь-доккхий декхараш оттедаьд дІахо йодача хана. Из нийсса, юкъарчал доаццаш дІахохьор а хинна дІаоттар съезда установкаш деаткъалагІча шерий хьалхарча ах даькъаца таръеш хьадда белгалъяьха йола КПСС ЦК ноябрьски (1981 ш.) Пленум.

Пленуме ше къамаьл деш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхар, цхьайтталагІа пятилетка советски халкъа исторически хІамаш карагІдувлача наькъа тІа сийлахьа века а хинна дІаотта езаш а оттаргйолаш а хилар. Цу гІулакхи мел эшар вайга долаш да: чІоагІа дегІадаьна производительни низаш, обществa социально-политически моральни цхьоагІо, хьадда йола дІахьалхашнахьа ахара стратеги. ХІанз ерригача торонех тар ма лу йоккхагІча эффективностаца пайда эцарах латт гІулакх.

ХІанзарча этапа партенен мехкан хьалхашка латта доккхийн чоалханен декхараш кхоачашдеча тІехьдаьлна докиха дакъа иховч парте идеологически кадрашка, цун низ болча информационно-пропагандистски аппарата — кепайоазонга, телевиденега, радиога — КПСС политикана пропаганда еш, из дІайовзийташ, цо белгалдаь декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагІбоахача хьинаре дакъа лоацаш болча наьха — коммунистийн парте боацарийн — цу доккхача эскарга. Советски халкъа, хІара кердеча ноахала эшаргдоаца исторически бакъдолчун гера, обществo дегІаахара законех перспективаех бола кІоарга кхетам дІа а луш, марксистско-ленински хьехама меллургйоацача лардах ког-гІортолга а еш, парте идеологически кадраша мах баь вергвовцаш докиха дакъа лоац вай мехка гражданашта лакхача идейноста, социалистически Даьхенна, коммунизма гІулакха мутІахьа хургболча уйлаяца кхетам луча, къахьегамцеи общественни доалахьенцеи коммунистически гІулакх долаш хургвола массе оагІорахьара дегІавена саг хьалкхевеча. Советски чурчен арахьарчен политико доаха толамаш массе оагІорахьара хьа а хьуйкхаш, цар хьинаре гІо ду ленински Центральни Комитета, новкъост Л. И. Брежнев керте латтача ЦК Политбюрона гоннахьа партн, советски халкъ кхы а айхагІа кхотадара.

Идейно - кхетама процесс, партийни пропагандаи информацеи ерригача звеньяй болх хІанз идеологически гІулакхий дукха участкашн сферашн дикка эргахханза ярг ца хилар белгалдаьккхача КПСС XXVI съезда решенешка, «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцама положенешка хьежжа беш ба. Парте указанеша низ бола импульс еннай коммунистически кхетам лулга эргадаьккха тоадара, дикка вІаьхий даьд из, идеологически кадрашта еннай чакхдаха дезача гІулакхий хьаддан къоастам болаш йола программа. Бокъонца дог тешадеш хьахьокх из идейно-кхетама балха хІанзарча хьала яьча анализо.

Цхьабакъда, цу анализо хьахьокх кхыдар а. КПСС XXVI-ча съезда болх чакхбаьинначул тІехьагІа дІаяха кІезига йоаццаше а, парте белгалдаьха идеологически, политико - кхетама гІулакхашкара мелонаш хІанз а шортига дІайоах. Цхьайола пропагандистски мероприятеш хьалхагІа а санна мела ювз вахарца, наха дагайохкача актуальни проблемашца. ХІанз а гучалеля формализми даьсса хабараши. Кепайоазон, телевидене, радио выступленеш массеза а белгалъювлац ювцача фактай яьча кІоаргача анализаца, цІенхаштaча обобщенешца.

Вахаро ше, вай парте йІаьхийча опыто хьахьекхад, пропаганда, къахьегамхошта коммунистически кхетам балара эффективность лакхъелга гІулакхага диллача идейно-теоретически, политико-кхетама, организаторски, боахама гІулакхий цхьоагІо Іалашъярах юкъарчал доаццаш тийша хилар. Кхетам балара гІулакха толам баларга дог даха хала ца, нагахьа санна, ард вай, хьадда боахама - политически декхараш, хьаддача къахьегама коллективашка дисциплинен организованности чІоагІъелга, наьха творчески инициатива дегІайоалаелга парте чухьара отношенеш эргайоакаш тоаяра, коммунистий авангардни лоархІам айбара беча балхаца мела дувзаш хилча. Вокх оагІорахьара, боахама гІулакхаш а хургда кІезига йоацаш кхы тІа а хьалхашка уттача проблемашца дувзаденна, нагахьа санна идейно-политически болх духхьал из коллектив кІелига хьохаеш долча юкъарча плана дешашта тІадерзадаь мара ца хуле.

ХІаьта цу тайпара оттадаь гІулакх хІанз укх сахьата наг-нагахьа мара доацаш вІалла а мячад. Цхьацайолча юкъьанцарча парторганизацеша биза пайда эвац организационно - политически средствех производства эффективноста балхи дикалги лакхъяр, наха кхетам дикагІа балар духьа. Цхьайолча партийни комитеташа практически выводаш яьиц хьинаре, кхетаме партийни кулгалдаьа, тІадехка гІулакхаш кхоачашдара тІахьожами тохками чІоагІагІа банза, наха кхетам балара гІулакх тоаданза дарг ца хилара. балха стали методаши эргайоакаш тоаянза, парте чухьара информаци дІахо тоаянза, партийни балха тІара гласность, нахацара парте бувзам чІоагІбара низ бола средство из хиларах тарра, шерьянза ярг ца хилара хьакъехьа КПСС XXVI-ча съездо еннача указанеех.

Цу тайпара кхоачамбоацараш хьаьстта а ха йиш йолаш дац хІанзарча хьалашка, экономика керттерча даькъе интенсивно дегІаахара наькъа тІа яккхар, халкъа хьал-торо лакхъелга. Даьхен экономически оборонни низ чІоагІбелга меттел, цун дІахоре торонаш а шоаех тийша йола комплексни йоккха масштабни халкъбоахама программаш кхоачашъяр санна дола исторически лоархІамера декхараш кхоачашдеш партии халкъа дола-ча хана. Уж декхараш кхоачашделга чоалханегІа хулийт 80-ча шерашка эттача цхьайолча объективни фактораша (масала, укх кхаь шера вІаштта вай юрта боахама а хІаьта долче, ерригача экономикина а доккха зе деш йола йокъал). Теркал ца деш дита йиш яц, КПСС XXVI-ча съездо белгалъяь планаш таханa нрденнача дунеи халкъашта юкъерча хьалашка кхоачашъеш хилар а. США хІанзарча администраце хьанхайкабаь арахьарча политикана някъя цун практически гІулакхаши Советски Союзаца гуччахьа милитаристски, моастагІал долаш да. «Советски тІема кхерама», «дунеи халкъашта юкъерча терроризмана», цун ярлык къамий-кортамукъален болами-та тІалотае а гІерташ, духьала леладу гІулакхаш да яхаш харц бахьанаш а доахаш, лира къовсам лоаттабу США-с СССР-а, социализман машарен деррига низашта духьала, цу гІулакха ленински кулгалхоща барта а ухаш. Шиі тийшача балхаца леладу гІулакхаш эггара хьалхарча аргІанна Польшана, Кубана, Вьетнама, Кампучеа, Лаоса тІа а дерзадаь, ше карара ялийта дунеи халкъашта юкъера позицеш юха оттаярга бодача наькъа тІара керттера духьале лоархІаш йола социалистически содружество мелъе гІерт империализм. Из бахьан долаш массаnе а юкъарча машара бола кхерам чІоагІбеннаб дуней време.

Агрессивни империалистически нинъаца цхьана гІеттаю антисоветски, антикоммунистически истери, ховшехьа а харцахьа ювц вай чурен арахьареи политика. ЦІаккха а ца хьийгача тайпара чІоагІа къахьег империалистически пропаганда реальни социализм харцъе, цунна карагІдувлараш бІехде, социалистически мехний къахьегамхой классови сакхетам боабе гІерташ.

Цунах е йиш йола вывод цаІ мара яц: **хІанзарча хьалашна дІадех КПСС XXVI-ча съезда исторически решенеш чакхъяхара хьалхашна этта идеологически партийно-организационни балха керда актуальни декхараш кхоачашдара оалангара лестам бер духьа кхы тІа а гІулакхаш чакхдоахийта.**

Дукхьал дІаала деза: хІанз боахамен культуран гІирсаш хьалдеча ерригача участкашка цІаккха а ца хиннача тайпара лакха сакхетами къахьегама хьинаре хилаиза даргдац. Эффективнок дикен, берриги низ тІабахийта болх бе ховш хила беза хІара къахьегамхо, хІара советски саг, хІаьта цу гІулакха шоашкара масал гойта дезаш ба коммунисташ. Парте политика чакхйоахача цар инициативех бехктокхами лакхбар, производствен наха кхетам лучен нийсденнача кхоачамбоацарашца, дисциплина йоацача, довл доаеча, зенаш - зуламаш леладеча моттигашка тІагІертта къовсам лоаттабар — тахан цагахьа лостаду партийни организацей низащ. ЛоархІаме да, гІадалла гІулакх кхоачашдара хьалхара кадрашкара доагІар дукхагІа хьадехар. «Организованность йолаш, корта бола гІулакхаш доахкаш, дисциплина йолаш хулга — уж да центре а моттигашка а кхоачашданза даргдоацараш, — аьннад новкъоста Л. И. Брежнева КПСС ЦК ноябрьски Пленуме. Бокъонца из теркал а деш леладе деза шоай гІулакхаш ерригача партийни, пачхьалкхен, боахама органаша».

И. Анисимова ц1ераг1ча Новогрозненски нехкдоьтта чакхдоахача заводе дикаг1чарех ца1 лоарх1аш я центральни газофракционирующи установка. 12 тайпара продукташ кийчъю установка коллективо. Царна юкъе я пропан, гексан, изобутан, кхыйраш. Дика къахьегама толамаш дахарца, технологически режим т1ехдина лелаярца, дика продукци арахецарца белгалъяьннай коллективе коммунистически къахьегама ударника сийлен ц1и лелаеш йола оператор Купшир Раиса Валентиновна.

1968 шера дену укхаза къахьегача хьянар долча болхлочоа ца йоазаш цхьа къайле йисаяц. Массаза а безамс, 1ымерза, эшшача минуте г1о-новкъостал дара кийча йолча болхлочуя сий ду коллективе. Ше кагирхой хьехамча хиларах дукха ба цо балда говзал 1омаяь нах.

Хьинар долча оператора беча балха боаг1аш бола мах баьб Даьхено. Из а Къахьегама Сийлен III-ча степена орден лелаер, массаза а социалистически яхье хьалха латтар, 10-ча пятилетка ударник.

СУРТА Т1А: ЦГФУ дикаг1йола оператор Р. Купшир.

В. ШУМАРИНА сурт.

МИШТА КХОАЧАШДУ Т1АЙИЙЦА ДЕКХАРАШ

БАЛХАШ КОМПЛЕКСНО ЧАКХДОАХ

Цхьайтталаг1ча пятилетка хьалхарча шера къаьстта дика къахьег Грозненски «Электроприбор» завода болхлоша. Цхьаккха бутт д1абахийтабац цар пачхьалкхен план дикка т1еккхоачаш ца еш. Цудухьа укх шера кхоалаг1ча квартале СССР приборостроене Министерства предприятеша юкъе яьржача Еррисоюзан социалистически яхье шоллаг1а моттиг хьожайир предприяте коллективана.

Ше дакха къахьегама толамаш т1а-т1а тоаденн д1ахо къахьега йолаеннача предприяте коллективо толамца кхоачашйир дерригача техникo - экономически хьокхамий атт бетта план а. Пачхьалкхен планах лаьрх1ачул совг1а цо арахийтар 332 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци.

«Коммунистически къахьегама ударник» яха сийлен ц1и лелаеча 125 болхлочо рапорт деннад шера планаш т1аийца социалистически декхараш кхоачашдарах. Заводе еррига арахецача продукцех пачхьалкхен дикала Знак йолаш арахецаш йола продукци 47 процент я. Дукха ха йоаццаш межведомственни комисс пачхьалкхен дикала Знак хьожайир укха заводе арахецача цхьаькха изделена а — ПЭА-1 яхача электрофотографически аппарата приставкана.

Арахеца продукци дукхаг1ен дикаг1ех хилар хьахинад мерттерча даькъе технологически процессашта механизаци автоматизаци ярах, наделешка д1абодаш бола къахьегам к1езигбарах. Х1ара сома маьха продукцега д1адодаш дар нормах доаг1ачул 1,9 кепит к1езигдаьд.

Даькa къахьегама толамаш дика дале а, завода коллективо лархl1ац шийн ерригача торонех пайда ийца яьккарг. КПСС XXVI съезда, дукха ха йоаццаш хиннача КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеша д1адехаш ма хиллара, цхьайтталаг1ча пятилетка хьалхарча шера ше т1еийцача социалистически декхарашка производства эффективности балха дикали лакхъяра йола мероприятеш белгалъяьхай. Планал совг1а ара мел хецаш йолча продукцех 90 процент яр къахьегама овсарле лакхъяра чотах хилийта, цкъа д1аелча юха ца ерзаеш д1айохийта продукци 98,3 процентага д1акхоачае дош деннад завода коллективо.

Малаг1а балхаш деш дег1акхувларгъа арахеца продукци? Завода инженерно-технически болхлоша хадданза производствана юкъехувл кердадараш, эргайоах производства процессаш. Цу даькъера ерригача цехий торонаш теххай, уж юзаенна я керда техникен дикаг1йола технологии производствана юкъехувларца. Механически цехе керда, д1а а оттаь болх бе йолаллийтай числовой программи управлени йола станокаш, шоллаг1ча цехе болх бе йолаллийтай кхоъ керда термопластавтомат. Сборочни цехе в1ашаг1а а ела производствах юкъейоалаьй ЭР-420Р, ЭР-620 КЗ яхача аппаратий проялене уала транспортни ленташта сборна яра йола ахавтоматаш.

Предприяте коллективо шийна хьалхашка оттадаь декхар да хьалха латтача цехашта, болхлошта т1екхьабусараш т1екхьакхебелга. Цхьаккха дича а ла мегаргдолаш г1улакх дац цхьайола коллективаш яхье хьалха а латташ, воккар хьоидамаш б1арччача заводечул дохаг1а хулга. Цудухьа планкоовани еча хана а итогаш еча хана а эшаш дола нерладар юкъедоаладаьд. Хьалха д1адахача шерашка итогаш еча хана ларде лувцар ярмо - сахьаташ, х1ана керттера хьокхам лоарх1аш ба боаг1ача бовраммх болк бари оатхалаш комплентех д1ателари. Х1ара дийнахьа д1алуча оатхалий учет лелаю, Керттера производство в1ашт1ехьа а лакха управлени еча бюрос хаддаза т1ахьожаж лоаттабу план-графи мишта кхоачашъю хьожаш.

Предприяте коллективо доахача къахьегама толамашта юкъе доккха дакъа лоац рационализаторашен изобретателашен. Укх шера цар производствана юкъейхьа лаьрх1ад пачхьалкхенна 120 эзар сома пайда бергбола рационализаторски предложенеш. Уж декхараш а т1ехкхоачашдеш да. Цул совг1а, къахьегам 1илман ларда т1а в1ашт1ехьбаьккхарах 40 эзар гаргга сомех арахецача продукцега д1адодар лохдарех 5,6 эзар сомех пайда баьб.

Къаьстта дика в1ашт1ехьбаьккхаб дикаг1йола опыт йоаржаяра хьехамчал дара болх. «Х1ара балха дийнахьа хьадер дукхаг1а хилийта!» яхача девизаг1а шерра яьржача социалистически яхьа формаши методаши оагаьха тоаяй. Опыт хьаьца йиш йолаш бараш шортте ба. Коммунистически къахьегама сийлен ц1и лакхара т1ехьа къовсам лоаттабеш ва 220 болхло. «Профессех дикаг1аар» яха сийлен ц1и еннай Къахьегама Сийлен кхоалаг1ча степена орден лелаеча Болдырев Дмитре кулгалдеча резчиний бригадан Букреев Николай нерте латтача сборщикий бригадан коллективашта. Иштта из сийлен ц1и лелаеш ба сверловщикаш Мангаков Василий, Липко Павел, сборщик Литовченко Валентин, токарь Костоев Мухьмад, кхы дукха бараш а.

Предприяте болхлоша хьанар кхо ца деш къахьег бийдал, материалаш, балха ха кхоира. Д1абахача йис бетта оборудоване сменноста коэффициент 1,52 хиннай, кходаьд 10,4 1аьржен бос болем металл, 8,9 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, 107 гигакалори й1оахала энерги. Цу балха т1а хьалха латт шоллаг1чи бархl1аг1чен цехий коллективаш.

Завода болхлоша доахаш дола къахьегама толамаш т1а-т1а дикаг1а хилийтара боккха лоарх1ам болаш г1улакх да болхлойн специалистийн говзал лакхьяр. Цу даькъе мел эшаш йола средствашт юкъейоалаьй. Болх беш я коммунистически къахьегама, дикаг1йолча опыта школаш, экономически дешар 1омадеш а дукха ба. 180 совг1а волча болхлочо тайп-тайпарча курсашка лакхъяьй шоай квалификаци, смежни говзалаш 1омаю.

Арахеца продукци дикаг1а хилийтара беча балха т1а хьалха латт коммунисташ. Цар синача предложенех эрта а льнкха товньй къахьегамен продукцен дикала управления яра йола комплексни система. Из юкъейоалаярах шера производствана хулаш бола пайда 64200 сом да. Укх шера итт бетта дикала заводской знак хьожайтара аттестаци яьй 180 оатхала, 212 технологически процесса.

Т1аг1ертта къоесам лоаттабу заводе шийн тамаг1а а долаш ОТК болхлой т1ахьожам боацаш продукци д1аяхийта бокъо яккхера. Х1ана заводе ОТК болхлой т1ахьожам боацаш болх беш ва 96 саг.

Укх шера шийн ялх стандарт кхы а юкъейоалаьй предприяте, ерригаш а уж я х1ана 94. Иштта къахьегаш йола завода коллектив б1ухбенна я укх шере планаш т1аийца декхараши т1еккхоачашдергхиларах.

А. ЗАЙЦЕВ,
Грозненски «Электроприбор» завода наладчик.

«ВАЙ ДОТТАГ1А — ИНДИ»

Цу тайпара д1е йола фильм доаккхаш Москве документальни фильмай Центральни студи болх беш ба шу долалуш Инде хинна режиссераш Лебедев Олега Егоров Юрийи.

— Индепара вай мехка безам, — дувц режиссера Лебедев Олега, — к1оаргга исторически оалаш долаш ба. XVIII б1ашере просветителаша Радищевен Новиковен йоазош т1а ч1оаг1а харцйора Инде хинна колониальни порядкаш, д1аяхача б1аьшерерь «А хадархоша» Карамзинен, Жуковскен эрсий меттала лькай индийски поэтически произведенеш, революционераша-демократаша Герценен Добролюбовен хьалоаташ хиннай Инде хинна къаман восстани. Индеци к1оаргга безам болаш хиннав Л. Н. Толстой а. Махатма Гандеца г1улакх доаг1аш. цуи кхоллам 1омабеш хиннав из. Цу тайпара. эрсий-индийски бувзам гаьнарча хана дену к1оарга в1ашш безам болаш хьабоаг1а.

Вай къамий дохаргдоаца доттаг1ал. советско-индийски бувзам дег1абар хьахьоккилга да тха фильма кертера декхар. Фильмо дувцаргда Индира Гандии Л. И. Брежневи вайца доттаг1ал долча Инде лаьттен Советски Союзен в1ашаг1кхетар шинна мехка х1анзарча кертерча проблемай позицеш гаргга хилара, дерригача дуней т1а машар хилийта вай пачхьалкхенаш г1ертара тешал деш х1амий да.

— Инде долаш, — д1ахо дувц Егоров Юре, — оаха даьхар кинокадраш экономически цхьана г1улакхаш лелаяра объекташка — Бхилаи, Ранчи, Бокаро индийски инженерацией болхлошцен цхьана советски специалисташ къахьегаш болча заводашка, эрсий мотт 1омабеча, М. Горькe ц1ерага1а советско-индийски доттаг1ален клуб в1ашаг1ьхьаьлача школе. Иштта лентана юкъег1оргда Инде къаьмара исторe а культура а памятникаш т1адола кадраш.

Оаха дукха болх бир вай мехка а, — йоах фильма авторашa. — Тха — зрителаш кхоачаргба город Калинине, аггара хьалха Инде боля никъ хьабийллача эрсий сага Никитин Афанасе даьхене. XVIII — XIX б1ашеренашка дукхача шераша индийски нолоци хиннача Беку юххерча ц1ера корта бетташ хиннарий храме. Узбекистана 1илмай Академе къаьнара индийски кулгайоазош долча, доттаг1ален мехка лаьрх1а продукци арахецача предприятешка.

Юххера фильм в1ашаг1холлере болх оаха болабергба шоллаг1а Инде даха ц1адаькхачул т1ехьаг1а. цига тхо доах Бомбеях. Хайдарабедах, Гоах хадраш кха. ц1аьнха а Керале хила.

Дмитрий ЗЕЛЕНКО.
(АПН).

Доазол дехьара

Социалистически Югославера хоамаш

ДЕГ1АУХ В1АШИ ПАЙДАНА ДОЛА ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ Г1УЛАКХАШ

Советски Союза новкъосталца хьалъьяча электростанцеша йовзх Югославе йоакхача электроэнергех кхоалаг1а дакъа яр. Советски предприятешен организацешен дакъа лаьцар СФРЮ йоккхаг1а йола энергопроекташ кхоачашъеча. Миллиардаш киловатт-сахьаташ электроэнерги республика сете д1ачуеннай Дунай т1а аггара йоакхаг1а йолча «Джердап» яхача ГЭС-а, «Сисак-2», «Луновоц» яхача й1овхала станцеша.

Х1анз, СССР-а техническии экономически новкъосталца хьаьенш товеш латт б1аьннел совг1а югославски индустре объекташ. Кхы д1ахо а советско-югославски в1аши пайдане цхьана г1улакхаш леладара г1о деш хургья 1981 — 1990 шерашка лаьрхх1а экономически 1илма-техническии цхьана болх бара йола дукхача хана яьрх1а програма.

«Югославе хьаьй», яха марна т1алатта к1ежаш дика йоаз вай мехка. Царех да Адриатика, Саве, Дунай верфашка даь грузовойи пассажирски кемаш, Никола Теслы ц1ераг1ча загребски завода городашта юкъерча телефонни станцей оборудовани, химически промышленноста изделеш, мебель, кхыдола товараш. Т1еххьарча итт шера алхазза совг1а айеннай товарооборота шера юкъера объем. Дукха ха йоаццаш СССР-ан СФРЮ-нев юкъе 1981 — 1985 шерашка товараш в1аши д1а-юха лоаттадара йолча Соглашенеа к1ал кулгаш яздаьд. цу Соглашенег1а лаьрх1а да машинаши оборудований д1а-юха телга д1ахо дег1адоаладе. Советски Союзера экспортаг1а йохьийтаргья аьшк теда станокаш, кузнечно-прессови оборудовани, легковой а грузовой а автомобилаш, электропоездаш, Югославера доакхийтаргда кемаш, металлургически а электротехнически а оборудовани, бувзама г1ирс, болата арматура. Цу тайпара, лоарх1аме моттиг д1алоацаргья производствана, масала, автомобилестроене даькъе, специализаци кооперировани яра ларда т1а тоараш д1аяхийтара оттадеча г1улакхо.

Лерх1аш да, керерча пятилетка шерашка советско-югославски товарооборот 32 миллиард доллар мах болаш хилийта, из хул д1адахача пхе шера хинначул дикка дукхаг1а.

(АПН).

АВТОМОБИЛАШТЬЕРИЙ [illegible]

Сиэха дег1айоаг1аш латт СФРЮ машиностроения. Нагахье сана 1980 шера автозавода конвейера т1ара 280 эзар легковой машин араяьнналe, укх шера пачхьалкхен планаг1а 350 эзар машин арахецаргья. Царех 240 эзар мехка еггара йоккхаг1а йолча «Црвена застава» яхача предприяте ергья. Цу заводо айхха бувзамаш лоаттаду доазол дехьарча предприятешца, царна юкъе, Тольяттера Волжски автозавод а йолаш. Югославски машинаш ц1ие хева я доазол арахьа. Укх шера экспортаг1а йохийтаргья 45 эзар гаргга машин.

(АПН).

ХЬАЕШ ЛАТТ ЭГГАРА ЙОККХАГ1ЙОЛА ЭНЕРГОКОМПЛЕКС

Косово яхача автономни крае я Югославе мел йолчох аханел дукхаг1а к1ор боалла моттиг. Геологаша ма аллара, цига боалл 11 миллиард тонн к1ор. Ялх шу даьлча Косове боаккхаш хургба х1ара шера 150 миллион тонн к1ор. Из ба х1ана цу мехка мел йолча шахташа боакхачул кхоза дукхаг1а. К1ора т1аланаш дада 50 метр мара к1оарга доацаш, цу г1улакхо в1ашт1ехьдоалийт эггара дарег1а долча тайпара к1ор баккха.

К1ор боалла моттиг йоккха хиларах Косове юлаш латт мехка эггара йоккхаг1йола й1овхала электростанце комплекс. Хьалхара станци «Косово-А» болх беш я х1ара шера 3,5 миллиард киловатт-сахьат электроэнерги а йоаккхаш. 1982 шу долалуш болх бе йолалургья «Косово-Б» яха й1овхала электростанци. Еррига энергокомплекс хьалъелга чакхдала дезаш да пхе шера план йисте йоалаш. Лерх1аш да 2000-ча шера цо 87 миллиард киловатт-сахьат лургья аьнна. Из я СФРЮ энергосистемо х1анз мел йоаккхачул 30 миллиард киловатт-сахьат дукхаг1а.

(АПН).

АПН корреспондентаща хоамаш ду

АГРЕССЕ РЕПИТИЦИ

1арбий столицашка ч1оаг1а са аькх ухаш эуш ба США, Египта, Судана, Омана, Сомале т1ема контингенташа дакъа а лоацаш йола «Брайт стар» яха маневраш а чулоацаш долча Гаргарча Малхбоале американски империализма леладеча агрессивни г1улакхий эскалаци.

Ливански непайоазоно белгалдоаккхача бесса. 1956 шера кхаь пачхахьалкхено дакъа а лоацаш агресси хинначул т1ехьаг1ара «кхыча мехкий б1у чубена» еш йола аггара йоккхаг1а йола т1ема операци я из. Цхьабекъда, х1ана кхерам т1аотт цхьан мехка этта ца 1еш, дерригача 1арбий халкъашта а.

Американски империализма 1арбий дунена духьалерча агрессена йола репетици саьна х1ама лаьрх1ар «Брайт стар» маневрех ливански столицерча ВАФА оалача палестински телеграфни агентства помещене хиннача пресс-конференце доаькъаьахоша.

Журналисташта хьалхашка къамаьл даьча ООП Исполкома председатела Ясир Арафата белгалдаьхкхар. Гаргарча Малхбоале американцаша леладу т1ема г1улакхаш сихлуш латтар. Къоастадаь аьлча. Египта территоре т1а цхьана еш йола маневраш, дунен т1ара кхохнам ч1оаг1бе, империализма экономически политически хьаштий хьамара прогрессивни режимаш йохее лаьрх1ача американски глобальни плана дакъа да. Я Арафата кертаг1даькхар, Оманерча, Сомалерча, Египтерча, Суданерча т1ема базех пайда а эцаш такхьхха лерх1аш йола «Брайт стар» маневраш, империализма ма эшара йола Кэмп-Дэвида наькъах уж бувзара кхы ц1аькха а 1арбий кхерабе г1ертар хилар.

Из деррига а, белгалдаьккхар ООП Исполкома председатела, леладу США-с Кубана т1ата1а г1ертача, халкъа Анголана духьалара ЮАР агресси расисташа Намибена еш йола оккупаци хьаллацача, Синайна Израило еш йолча оккупацена меттел, дунен халкъашта юкъера яр оттае г1ертача Ливански палестинцаштен духьала Израило леладу агрессивни г1улакхаш тоцаш доацача хана. Духьал Ливана къулбехьарча оаг1орахьа даттача г1улакхех, кертаг1даьккхар палестински лидера, къаьстта дика гуш да американско-израильски альянс зуламаш дар дага долаш даь х1ама хилар. Американски героаца 1алашъяь йиъ израильски дивизи я к1анз Ливана къулбехьарче доазонца хьет1аза латташ. Гаргарча Малхбоале а льаттан шара кхыча районашка а американцаша т1еме г1улакхаш сихдарца дувзаденна да нейтронни гера хьаде доладе, керда ракеташ Малхбузен Европе д1ахийсье аьнна Рейгана яьча решенеца. Из дерригa а цхьана хьанийцача алхха палестинцашта, ливанцашта е ангольцашта духьа1а хинна ца 1еш, дерригача адамашта, халкъий машаран кхерамэленнен духьалара заговор я.

Палестинцаш, аьлар Я. Арафата ше къамаьл даьвоаллаш, д1ахо а лоаттабергболаш ба къовсам агрессен диктатен империалистически политикана духьала а д1алийца территореш юхаерзаяран регионa кийсоии ч1оаг1ен машар оттабарах т1ехьe а.

Ливана Къаман - патриотически ниций политически Совета генеральни секретара Мохсен Ибрагима аьлар ше къамаьл деш, юхаш латта кэмп-дэвидски процесс хьалхьоаре. кхыдола мехкаш цунна чуозара президент Садат вийначул т1ехьаг1а Гаргарча Малхбоале керда г1улакхаш чакхдаха йолаеннай американски администраци. 1арбий халкъашта шийн ло1ам кечболлаве а цар 1алама рузкъаш шийн бе доххара а экономически, политически, т1ема г1улакхий даькъе кхы а к1оаргаг1а регионе чуя т1ерташ я американски империализм.

Палестински ливански кулгалхой пресс-конференце хьахьеккар 1арбий США т1ема - политически экспансена а израильски агрессина а юха ца боалаш духьала латтаргболаш хилар. Вашингтона диктат д1ат1е а ца эцаш цун кхераме дола милитаристски г1улакхаш во а лоарх1аш; 1арбий политически низаша хьаллоац Советски Союза машара т1еххьара инициативаш.

АПН Бейрутерча информцентре дена ух «Шпигель» яхача журнала хаттарашта новкъосте Л. И. Брежнева тийнавча молех дика гуш йола СССР позици кийса лерх1аш дола ливанцийн палестинцийн письмош, цар хьаллуш халкъий машаре кхерамэлен баьхан Советски Союзо чакхдоаха г1улакхаш.

Сергей ЕВСЮКОВ,
АПН соб. корр.

Бейрут.

Калейдоскоп

В1АШАГГЪЯЬККХАЙ «КЪАЬНАЧА Х1АМАЙ ЛАВКА»

Вандализма актех долча хоамаша англичанаш цецбоахартбац: х1ара шера цу г1улакхаша эз ду царна б1аьш эзараш стерлинги фунташ. Бакъда, укх х1амо дукханечар теркам т1аьзар. Лондонски туристашта дукхаг1а еза моттиг «Къаьнача х1амай лавка» яр укхаза йохаьяр. Сувенираш е антиквариата х1амаш эца баьхна 1ац укхаза туристаш, Ч. Диккенса шийн ц1и хезача «Къаьнача х1амай лавка» яхача романа т1а юлача моттигга хьажа а боаг1а.

Газеташа хоам ма барра, хулиганаша х1ама лочкъальяц, витрина йоха а яьй, 200 шу долаш йола догахеш даь дехтан рамаш х1алакъяьй, специалисташта хетачох, кхы юхаметтаоттаюлургйоа ц а ч а йовхаш.

КОСТЮМ — ШИН САХЬАТА

Гонконга портной массаза ц1и хеза хиннаб болх сиха бе хоша хилераг1а. Дукха ха йоаццаш из баьъдир Коулунера (Гонконга район) Сэм З1амаг1чо. Шин сахьати ялх минути мара эшанзар цунна шийн пхе новкъостаца цхьана бустам баьккхачул т1ехьаг1а кийча костюм д1аьда. Цу тайпара, министрий кабинета члена дирь сахьатал к1езига совг1а йолча хана костюм кьча английски мастерел хьалхеваьннав из. Х1аьта а, уж гаьна ба Австралерча портнойна т1ехьакхе. Гиннесса рекорда Книжнах теше, 1931 шера Маснотерча (Кердача Къулбехьарча Уальсера моттиг) закройщика йир ашпа костюм цхьан сахьатен 52 минутен 18,5 секундех, шийн болх бе... устаг1а ларгаргра д1а а воллаенна.

(АПН).

Вай партена принципиальни дош да уж дерригa г1улакхаш кхьха ч1оаг1а термоеш, царна х1ара денна эшаярий хьаштдарийи йоккхо еш хилийта г1ертилга. Бюрократизмана, дега морсала, сонтала вай советски вахара хьисапе моттиг хила йиш а яц, хила йоаг1аш а яц. Кхетадеш да, нийса в1ашт1ехьбаьккхача идейно - кхетамен партийно - организационни балха лоарх1ам укхаза мел боккха ба. Эггара хьалхарча арг1анна духхьал цо торо лу х1ара сагага д1акхача, цунна дагадоахкараш, цунгара хьал миштад хаи кхетадеш. Т1аьккха цо йиш хулийт йоаг1аш йола, нийса решенеш т1аййе, тешшаме г1о ду нахацара парте бувзамаш д1ахо ч1оаг1дера.

Шийн идеологически балха формай еррига комплекс эргайоахаш тоаеш КПСС партийни организацей къаьстта уйла т1аухийт патриотически интернациональни кхетам балара дешашта. Империалистически г1озараша дунен халкъашта юкъера кхохкам хьалхьебеча, СССР духьала идеологически кампанеш каст-каста в1ашаг1ьехкача хьалашка вай общества социально - политически идейни цхьоаг1о, къахьегамхой вежарашка дола доттаг1ал кхы а ч1оаг1аг1а хилийтара т1адерзадаь деча г1улакхий лоарх1ам айлу. Советски сагах массаза а боалаш хиннаб боккха патриотически интернациональни сакхетам, социализмана караг1даьннараш лораде кийча хилар, тешаш хилар, оптимизм, вай сийлахь - йоккхача Даьхенах ду доккхал, социализм бакъхиларахи ашалургйоаццилгахи бола тешам. Уж башха-дика г1улакхаш ч1оаг1дар, дег1адоаладар, д1аьхет1адар — из кхоачашдара низ кхобе ца беза 1алаьмате доккха декхар да.

Из декхар кхоачашдара тешаме ларда — чоалханег1а йола социально - политически, экономически, къаман проблемаш къестаеча, 1илмен техникен, культура дег1айоалаеча, доккхий нравственни рузкъаш ч1оаг1деча социализма исторически совершенни цунна караг1даьннараши аргументаш а йоалаеш д1адоаццийтар. Бакъда, из тайпа пропаганда х1ана а массаза а хьехьъалца, д1акхетаергйолаш, партенен халкъаа караг1даьннача доккхийча, уйла т1айохийташ долча х1амашта наьха теркам т1еозаш лелаяц. Из эа йиш йолаш дац. Вай деной турпал, къахьегама сага — коммунизм хьалъечун хоэали сийлен къахьегам тешабеши д1ахьокхар, вай йолаш йолча а йоаццане а я ахача а халонех кхоачамбоацарехи спекулаци е идейно мостаг1а моллаг1ча тайпара а г1ертилга сакен хаьдддан гучедахар — из да газетий, телевиденe, радио, партийни организацей, берригача коммунистий кертера уйла т1айохийташ хила дезар.

Дукхаг1а низаш т1ахьийта деза социализмана караг1даьннача доккхийча х1амай исторически ма1ан наьха сехетаи ту ч1оаг1а дужаргдоаш. Эксплуатацех мукъа хилар, социалистически общества бокъонца йола демократизм, кховненах советски нах тешаш хилар, цар образовани культурен айира йоакхо яр, къабелча 1алашбергхиларах бола тешам — из дерригa а къахьегамхошта дагалаьтта а б1аьшеревашка из бехьан цар къовсам лоаттаба а ирае да. Х1аьта х1ана из ирае советски сага вахара шийн тайпара боарам а хинна д1аоттар 1алаьмате боккха исторически лоарх1ам болаш да. Т1аг1ерттан деперх1ачоа т1адерзалаьи, хьагуш дола бакъдараш а кхуллаш, капитала дунен т1а дарешца в1аши нийс а деш, д1ахьоакха деза социалистически строя наха луш дар.

Из деш лоарх1аме да д1ахьоакхара форма б1арга к1алхара ца хилийтар а. Халахете а, вай пропаганде лелаер дикаг1ьярех форма яц — караг1даьннарех еньача статистически даннешка г1олла дувцар. Статистика а я лоарх1амен эшаш. Бакъда, массови информаци средствашта, лекторашта, пропагандисташта, политинформаторашта, агитаторашта уж ювцар в1алла а тоъам болаш дац. Цар функцеши декхаре — уж даннеш эмоциональни, тешаевча дийнача образий метта т1а яхар, вай бакъдолчох, мохк дег1абарах доаллар эггара хьалха, В. И. Ленина ма аллара, дийнача вахарга г1олла, хьадда болча лерх1 вай», — яьду Леонид Ильич Брежнева шийн «Дагалувцарашка». махага г1олла д1ахьоккхар.

Из лоарх1аме да бахача наьха цхьадолча даькъа, къаьстта а кагирхошта юкъе, социализмо луш дола беркат шийн-шег1а, ма аьлла а хьахулаш саьна хеташ йола уйла йолаш моттигаш к1езига ца хилар теркалдича а. Из тайпа кхетам хилара ларда т1а потребительство, индивидуалистически уйлаш хьахул.

Социализма совлешлараг1ем ма ярен д1айовзийташ, проблемаши наькха бокъонца дола хьашташи доашхаш цу тайпарча пропаганде доашаш дар к1оарга, ма дара д1ахьокха, эттача хьада уйла е еза. Цох ца дийцача далац чурча вахара дешаш дувцача хана цкъаза вай дег1ахара чоалхане процессашта анализ еш акценташ нийса ца уттаендаь. Критикен самокритикен е еза ленински хьисапе принципиальни ирех баьха т1а бокъонца дола кхоачамбоацараш гучалоахаш, уж хьадда д1адоахаши. Коммунисташ, парте дукхаза белгалдаьха ма хиллара, моастаг1чо пайда эцаргба лхаш кхера баг1ац ц1енхаштен корта болен критикен самокритикен яра. Бакъда, ма дарра аьлча, советски бакъдар харцдеш хиларга вугаш йола, к1ал к1ийне йоаца критиканство цу тайпарча критикаца таръяла йиш йолаш яц. Политикерен пропагандерен керттера герз из да бакъдар «Толамех а кхоачамбоацарех а ц1енача дег т1ара дувцаза дартдоацаш».

Х1анзарча хьалашка бахача наьха йоккхийча контингенташта ч1оаг1а хилаза яргйоаца я дунен арене хулача событех, моллаг1ча политически акце бокъонца болча лоарх1амах йола шийн ханнакьара, кхетаергйолаш, бакъйола информаци. Империализма айеннача агрессиваносто, эггара хьалха американскичо, вайна хьалхашка декхар оттаду вай классови моастаг1ашта духьала кхы а к1оаргаг1а а т1аг1ертта а идеологически къовсам лоттабе. Империализма, цун чурчен арахьарчен политика реакционни, халкъа духьалара ма1ан массаза а, аргументировани, нах тешабеш гучадаккхар лоарх1аме да. Вай пропаганда ч1оаг1ани принципиальности гойта еза Советски Союза позици хьаллоацаш, марксизма-ленинизма идеяш д1айоаржаеш, цхьайолча информационно-пропагандистски материалашка шоаш хоьолийташ йола пацифизма уйлаш хьадда д1аяха еза. Берригача советски наьха революционни фел, цар классови сакхетам дег1абоалабарен ч1оаг1барен декхар ден повестна т1ара х1ана а д1адаьккхадац.

Дизза нийса доаг1аш да советски нах т1емен машарен дешай ч1оаг1а уйла еш хилар. Цу г1улакхий лоарх1ам бизза хьагойтаб КПСС XXVI съезда трибуна т1ара аьннача дешаш: «Машар латтийтар — дунен халкъашта юкъерча плане вай партена, планета дерригача халкъашта а, кхы лоарх1амег1а декхар дац».

Бакъда, т1еххьарча хана агрессивни империалистически г1озараша лелаю политика бахьан долаш из декхар кхоачашделга т1а-т1а чоалхане дера.

Къахьегамхой теркам цунна т1абохийташ, цунца цхьана г1алат хургдар дунен термоядерни т1ом хилалза барг1бац аьнна хетийтар. Вай парте позици укхаза хувцалуш яц: вай тешаш да из тайпа т1ом ца хилийта безилгахи ца хилийта йиш хиларахи. Къахьегам тешабеши д1ахьокха деза дунен социализм ч1оаг1ен йохалургйоацаши хилар, цуна караг1даьннар лораде могаргдолаш из йолга. Цунца цхьана СССР машар беза политика, империализма агрессиаш де лерх1араш, моллаг1ча тайпара а вай кхерамален на т1аг1ертилга ч1оаг1а юхатохара политика я. Советски Союзаген цун союзникашкен тоъал ресурсаши торонаши я, царна т1емаяраш а йолаш, империализма т1аг1ортар юхатохара. Т1ом хинначул т1ехьаг1а дунен т1а даь хувцамаш шоалаг1а юхадулургдолаш дац, х1аьта дунен т1а долаш дац общество революционни хувцара законах ма йоаг1ара йола процесс соцае могаргдола низаш. Империализм могаргдолаш яц цу объективни бакъдарашта духьалотта.

Цунна дола тешал — истори ше. 36 шу даьннад адамленна кердача дунен т1ема духьала латта мога. Цига ховдамболаш болча лоарх1аме ба цунна дола къаьста масал новкъоста Л. И. Брежнева дукха ха йоацаш ФРГ яь визит йола, к1оарга принципиальни гаьнардар гуш КПСС бу арахьарча политикера болх. **Вай парте хьенла машара ленински стратеги д1ахьокхар, д1айовзийтар, цун бокъонца дола гуманистически ма1ан хьаделлар** — пропагандай агитацен ерригача средствай лоарх1амег1а дола декхар.

Цу фронте, империализма идеологически диверсешта, буржуазни пропагандана духьала латтача а сана, вай идеологически кадрашта ховлуш дика х1амаш караг1дийнад. Цу цхьан хана тахан вахаро д1адех, **доазол арахьа а сана мехка тухь а контрпропаганда дешашта кхы а** дика дукхаг1а теркам т1абохийтилга, из болх хаддаза тоабелга. Боккха лоарх1ам болаш да классови моастаг1а, ерригача средствах пайда а эцаш, вай мехка бахача наьха цхьадолча даьнъага чурча а дунен халкъашта юкъерча а вахара цхьайолча актуальни проблемай мах шоаш беча тайпара байта г1ертилга. Цу хьалс партийни комитеташа контрпропаганда шоай балха лоарх1амеча доакъоех ца! лархl1а, из хаддаза, йовза езача тайпара йовза а йовзаш, лерраг1а, мехка тайп-тайпарча районашкара хьадда дола хьали, бахача наькха тайп-тайпарча группашта буржуазни влияни миштайи чоте а эцаш, лелае еза. Цу балха юкъе баха беза опыт йола партийни пачхьалкхени болхлой, 1илмахой, специалисташ.

«Идеологически болх массаза а хила а хиннаб х1анз болаш а ба Коммунистически парте боккхача лоарх1амеча декхарех ца1», — белгалдаьккхад новкъоста Л. И. Брежнева. Из законах доаг1аш а да. Идеологически вакуум х1анзарча дунен т1а яц: ленински дешашца аьлча, социалистически идеологе лоарх1ам ца беча кхы хьен ца беш т1аг1орта г1ерташ хул вай классови моастаг1а.

Ленински традицеш ч1оаг1а тешаме йолча Советски Союза Коммунистически парте ч1оаг1бу хьинаре, т1аг1ертта беш бола идеологически политико-кхетамен болх. Ерригача идеологически кадрай лоарх1амег1ара декхар — цу балла шоай дакъа юкъехьахьар, моастаг1чун идеологи шийн хаинахьа юхатохар, советски наьха дегашка боккха политически сакхетам чубоссабар, коммунизма сийлахь-доккхача г1улакха тешаме болаш уж хьалкхебар.

(30 ноябре арадаьллача «Правда» газета т1ера).

Дахача кIирандийнахьа филармоне зале хилар Нохч-ГIалгIай АССР культура министерства Iилма-методически центро кийчдаь Нохч-ГIалгIай автономе 60 шу дизарай Нохч-ГIалгIайче ший лоIамагIа Россена юкъаяха 200 шу даларан хетадаь фольклорни искусства концерт. Цига дакъа лоацаш яр художественни самодеятельноста хора, музыкальни ансамблай, халкъа музыкальни инструментий оркестрий 14 коллектив, тайп-тайпара солисташ. Хьожачарна боккха эстетически салоIам беш чакхдаьлар из концерт.

СУРТА ТIА: Шелковской РДК халкъа инструментий коллектив.

В. ЮНЦЕВИЧАН сурт.
В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Сийлахьча юбилейшта накъадолхаш

ЦIЕЙШ ДЕЗДЕ КИЙЧЛУ

Вай республика а берригача мехка а историена лоархIаме йола массехк юбилейни дата чулоацаш да хьатIадоагIа 1982 шу: 60 шу дуз Советски Социалистически Республикай Союз хьахинна, 60 шу доал Нохч-ГIалгIай автономи хьахинна, 200 шу — Нохч-ГIалгIаче ший лоIамагIа Россена юкъеяха.

Уж даташ даха довгIгIача бесса белгалдаха кийчлуш, беррига шоай ниа дIабохийт советски наха а вай республика къахьегамхоша а цхьайтталагIча пятилетка планаш тIаIийдаь социалистически декхараш толамца кхоачашдара. ХIара дено кхуьь вайна вай болхлоша, ахархоша, интеллигенце доахача къахьегама толамех дола хоамаш. ХIаьта вай дегаш гIоа а доах хIама хьадара къахьегаме дукхача къамех латтача советски халкъо доахача толамаша.

Дерригача халкъаца цхьана цу доккха маIен долча юбилейшта кийчлуш ба республика культуран искусствай балхахой а. Творчески интеллигенцена дика дагадоагIа КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Леонид Ильич Брежнева искусства лоархIамах аьнар: «Халкъаца цхьян болографдейцаштан интервенташтен духьала латтад советски искусство, — йоахар цо. — гIо дера мехк юхаметтаоттабе, социализм хьалъе. Халкъаца цхьана литтад из Сийлахь-боккха Даймехка тIом латтача бирсача шерашка. ХIаьта тахан хьинаре дакъа лоац коммунизм хьалъеча, кердача общества чIоагIдешта кхетам луча».

Республика беррига къахьегамхой, цу дакъе культуран искусствай балхахой а, чIоагIа дегаш уравтта кийчлуш ба Нохч-ГIалгIай автономе 60 шу дизар а Нохч-ГIалгIайче ший лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шу далар а дIаде.

Творчески коллективашка, культуран искусствай учрежденешка отталь я хIанз уж даташ дездара кийчъеча мероприятей хьадда йола планаш. Партийни, советски, общественни организацеша мел ца болийташ тIахьожам лоаттабу юбилейни планаш кхоачаш мишта ю а цар идейно-художественни боарам хила ма беззара бий а хьожаш.

Театральни спектаклаша, концертни программаша, къахьегамхой художественни самодеятельноста коллективай репертуараша, художественни книжкай, суртий выставкаша, музеяй экспозицеша керттера да лераIар де дукхача къамех латтача советски халкъа карагIдийнараш, цун духовни культура детIаяр, къахьегамой марксистско-ленински Iилман мировоззрени хьахинна хилар, лакха идейно-политически а нравствени гIуллакхаш дIагойтар, къахьесамхошта советски патриотизмай пролетарски, интернационализмай уйлаш йолаш хургболаш кхетам балар.

Дика традици а хинна дIааттад творчески коллективашна юбилейш кердача дика уттаньна спектаклаша, концертни программашца белгал йоахилга. Укх сезонагIа премьераш, шеко йоацаш гучаюргья дерригача театрашка а, концертни организацешка а. Иштта, Х. Нурадилова цIерагIча театре дуккхьашха оттаергья дукен пролетарната баьчча. Советски пачхалкхе хьальча В. И. Ленина образ юкъейола постановка. Хувца а тарлуш йола цIи «Лениниана» а йола пьеса язъяьй НГIАССР искусства заслуженни деятела М. Солцаева Погодина, Тренева, Корнейчука, Шатрова произведеней мотивех. Цу театро кийчъю Базоркин Идриса «БIашерий боадон чура» яхача романа кIийлех тIа язъяьча пьесах спектакль а.

М. Лермонтова цIерагIча театро лерхI М. Горьке «ТIехьера бараш», В. Розова «Аккача котама бIи» яхача а кхыча а пьесех спектаклаш уттае. ЗIамигача зрителашта лаьрхIа теканий театро хьоккхаргья А. Гайдара «ТIема къайле», «Аладдина воллшебни лампа», «ЦIе безилг» яха произведенеш, «1001 буйса» яхача фаьлгий мотивех керде программа кийчъю СССР халкъа артиста М. Эсамбаева коллективо.

ЦIейш деадара хьинаре кийчо еш я художественни самодеятельносте коллективаш: Советски района «Вашлови» яха берий халхара ансамбль, Наьсарен района халхара ансамбль. Надтеречни, Урус-Мартана, Нажай-Юрта, Шелковской, Сунженски, Наурски, кхыча районий вокальни хоровойи группаш.

Культура министерства культурно-просветительни балха отдело а Республикански культпросвет балхен къахьегамхой самодеятельни художественни творчествай Iилма-методически центро а оттаяь клубашта, культура цIеношта, библиотекашта лаьрхIа деррига чулоацаш йола чакхдаха делача культурни гIуллакхий плаи, кийчъяьй тайп-тайпара сайренаш, цIейш, книжкай выставкаш, гойтара агитацена, атеизма уголокаштен кабинеташтен оформлени мишта е еза дувцаш йола методически пособеш. Уж ерригача мероприятеш кийч е ергья чакх а йоахаргья «Тха низ ленински доттагIалах латт» яхача девизех, хIаьта тIаерзаль хургья уж интернациональни доттагIал чIоагIдара, советски наьхара образа пропаганда яра, бахача наха, къаьстта кагирхошта, коммунизма идеалашта тешаме хургболаш кхетам балара.

Йоазонхошка, драматургашка, художникашка, композиторашка керда лакха идейни художественни произведенеш хьаяйтара культура министерства творчески союзашцеи общественни организацешцеи цхьана кхайкаяь 1982 шера май — июнь беташка яхачалца хургйола массехк творчески конкурс.

ЧIоагIа теркам тIаозаш я дикагIа йола драматически произведени кийтъе лаьрхIа йола традиционни конкурс. «Турпала хан» яхача девизагIа чакхйоаха из хIанз. Хетаяь я КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъяра советски халкъо лоаттабу къовсам дIагойтара. Къаьстта теркам тIабохийтаргба Нохч-ГIалгIай АССР хьахилара, дегIаахера, таханарча денна цун турпалашта хетадьча — къахьегача нахах йолча пьесашта.

Дукха дика произведенеш ялар догдоахаш да тхо керда иллеш, маршаш, кхыйола музыкальни произведенеш эстрадана йола литературни произведенеш хьаяйта лаьрхIа йолча республикански конкурсо.

Кхетадеш да, конкурсагIа язъяна а республикански юпре могаьча а дикагIа йолча произведенеша юбилейни программаш Iалашъяьй ца Iеш, дIахо йодача хана йола театрий, концертни организацей, самодеятельни художественни коллективай репертуараш тоаерг хилар.

Бицбалийтабец художникаш, скульптораш, графикаш, декоративно-прикладной искусства мастераш. Царна лаьрхIа чакхйоаха изобразительни искусства дикагIа йолча произведени республикански конкурс. Цул керттера декхар да вай ханарча сага вахар, советски наха карагIдуала турпала гIуллакхаш, вай мехка халкъашта юкъера доттагIал хьахьокхаш йола керда дика произведенеш хьаяйтар. Из конкурс чакхъяргья 1982 октябрь бетта. П. Захарова цIерагIча изобразительни искусствай музее дикагIа долча балхий выставка а еш.

Юбилейни шера чакхдоахаргда тайп-тайпара тематически гIуллакхаш: «Хозле, са республика» яха халкъа творчества телевизионни фестиваль, «Вай низ доттагIалах латт» яхача темах долча любительски фильмай республикански конкурс, художественни самодеятельноста коллективай республикански хьажар.

1982 шера «Вайнах» яхача халхара ансамбла гастролаш хургья Закавказье, РСФСР городашка. 1982 шера ноябрь бетта Москве хурга Нохч-ГIалгIай автономе 60 шуи Нохч-ГIалгIайче Россене юкъеяха 200 шуи дизара хетадаь Нохч-ГIалгIайчен литературан искусствай Деноши.

Цу тайпара, программа геттара йоккха я. ХIанз укх сахьата интенсивно кийчо еш латт юбилейни цIейи ерригача участникашка. Кердайовх репертуараш, шаьрьо исполнителий говзал, язъю керда литературни, музыкальни, художественни произведенеш.

Лоацца аьлча, болх дукха ба, амма тхо тийша да культуран искусствай берригача балхахоша, творчески союзаша цу гIуллакха юкъе хьинаре дакъа лоацаргхиларахи юбилейни цIейш лакхача идейно-политически, художественно-эстетически боараме чакхдаргхиларахи, хIаьта иштта концертни а кхыча а культурни мероприятешка шоаш а юкъарчал доаццаш дакъа лоацаргдолча хозача дуненах, искусства дуненах хьоккхабаларах вай къахьегамхошта дика сакъердам хург хиларах а.

А. ГАПАЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР культура министр.

Оаха яздаьчун лерагIа

22-ча октябре тха газета тIа арайийннар «Хозачуна кхетам балар» яха Нохч-ГIалгIай АССР культура министра заместителя А. Г. Митрофанова статья.

Цу тIа цо дувцар, тIехьарча шерашка вай мехка арждар латт изобразительни искусствай, музыкальни, хореографически школаш, яхаш. Уж тайпа школаш хьаедлара эша торонаш йиза йолаш я Назрановски, Сунженски, Малгобекски районашка. Цхьабакъда, районий культура отделаш цу гIулакха сатоIа йолаш а уж хьаеллара доле дешаш шоай райисполкомашта хьалхашка уттадеш а яц. Назрановски районе кхыметтел художественни школа а хьайийлаяц, цу гIулакха эша хьалаш цига долаш дале а.

Цунах лаьца жоп дайтад тхога Назрановски райисполкома председатела А.-Х. Х. Аушева. Цу тIа цо йоах: «Районе хьа а йийла хIанз болх беш я 60 бер дешаш йола художественни школа».

Массане юкъара гIулакх

Аьхки, къахьегама шедагIча четверте дешархошта карагIдаьнначух итогаш яьй. Белгала гуш да цхьайтталагIча пятилетка шера дешархой къахьегама коллективашта карагIдаьнараш.

Совхозашца къахьегама договораш а оттадаь укх шера аьхки кхашка тайп-тайпара балхаш деш хиннай юрташкарча школашкара дешархой бригадаши звеноши, бIаьш дешархой хиннаб ялаташ чуэцача, кхы балхаш чакхдоахача шоай дьшгтен новкъостал деш. Цул совгIа, дешархоша дукха болх баьб тиша аьшк, макулатура, дарбана баьцаш гулъеш.

Укх аьхки МагIалбикерча комсаш лелаеча совхозий кхашка балхаш деш хиннай шийтта дешархой бригада. Цу бригадашка болх беш хиннаб эзар совгIа лакхехьарча классашкара дешархой. ХIаьта комсаш чуэцача новкъостал деш городерча а юрташкарча а ерригa школашкара беррига лакхехьарча классашкара дешархой укх шера керда дешара шу дIадоладенначул тIехьагIа а тIехьа.

Мел эша Iунал деш дешархоша лелаяьй укх шера 385 гектар совхозашкара комсаш, цар чуийцай 620 тонн комсаш, тIера лордаш дIайоахаш цIеньнай 72 тонн хьаккIаш. Дукха болх баьб дешархоша, дарбана баьцеш, хьаидаргаш гулъеш, тиша аьшки макулатурей вIашагIтохаш, хьун сом гулбеш.

Дешархой къахьегама коллективашта юкъе яьржа хиннача социалистически яхьа итогех районе хьалхара моттиг лаьцай Покхача Ачалкхерча № 17 йолча юкъерча школерча дешархой бригадо (школа директор С. М. Чапаев, бригада кулгалдо хьехархо Горнофиева Шурихан).

«Ачалукн» яхача совхозе 70 гектар комсаш лелаяй цу бригада, эша Iунал а деш, совхозаца оттадаьча договорах 30 га лелае езаш хиннарча. Школера лакхехьарча классашкара беррига дешархой хиннаб комсаш чуэцача новкъостал деш. Ахриева цIерагIча совхозе 85 тонн комсаш чуийцай цар. МагIалбикерча кхыча школашкарча дешархоел дукхагIа комсаш чуийцай цу школерча дешархоша. Иштта, школа коа 150 комсий гаьнаш дIа а егIа цIенхашта тохканий балхаш деш а ба уж. Цул совгIа, цар гулдаьд 13 тонн тиша аьшк, гул а яь дIаеннай 500 килограмм макулатура. Хьинаре дакъа лаьцад школа кердача дешара шера кийчъеча а.

«Малгобекский» совхоза комсий кхашка дика болх баьб школа директора М. Ш. Точиева ше кулгалдеча городерча № 18 йолча юкъерча школерча дешархой бригада. 20 гектар тIа шпалера тоа а яь комсаш аьшксаьргах хьаллйийхкай цо. Комсаш лелаяра технологех мел доагIа балхаш чакхдоахаш 67 гектар хьувкъам душ йола комсаш лелаяьй. Иштта 55 тонн комсаш чуийцай дешархой бригадо цу совхозе. Совхозе комсий кхашка болх баь 2427 сом ахча дахькхад дешархоша укх шера. Цул совгIа, цар хьинаре дакъа лаьцад школера мебель тоаеча, тиша аьшки макулатурей гулъеча.

ПхелагIча къахьегама четверта итогех социалистически яхье призовой моттигаш а йоладаш дина тьокхамаш дахьхад укх шера Ачалкхерча 15-ча СоагIапчарча 19-чу, городерча 20-ча, 6-ча юкъерча школашкарча, Кердача Редантерча, СоагIапчарча, «Луч» совхозерча бархI шера дешачa школашкарча дешархой бригадаш. Дукхаха дуьца йиш я царех хIара бригадаш карагIдаьнарг дикачa гIуллакхех.

Районерча юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча дешархоша новкъостал делга чIоагIа пайдане гIуллакх да. Цхьабакъда, дешархой къахьегама лоархIам боахам лелабеча боалача пайдал дукха шерагIен нIоаргагIен ба.

Цкъадале, цо новкъостал ду дешархошта шоаш школе химе, биологе, ботаника урокаш тIа Iомадаьр вахаре тахка балха говзалаш йовза, караерзае. ШоалагIдале, дешархой бригадашка болх баро новкъостал ду кьоначa тIехьенна къахьегама кхетам бала, кагирхошта вахаре нийса никъ лаха. Цо Iомадуу кагирхой шийи хьинарца беррига мохк кхоабачa ахархочун къахьегам бовза а цун сий де а, чIоагIбу цунна улув шоаш дIаоттара лоIам.

Лоацца аьлча, къахьегамо кийчбу кагирхой. ХIаьта из керттера а да. Цухуьа дIахо йодача хана кхы а шердеш тоадеш дIалахьа дезаш гIуллакх да аIамигара, болаш деза дешархой къахьегама юкъеоаллга. Педколлективаш а боахамий кулгалхой а юкъара цар цхьаьна кхоачашде дезаш бокъхача бехктокхаме декхар да из.

Укх шера дешархой къахьегама коллективашта карагIдаьнначун критически лоархIам беш, хьатIадоагIача аьхки дешархой бригадашта де лерхIар къоастадеш ба городерча а юрташкарча а школашка. ХьатIадоагIача шера совхозашта новкъостал деча кхы а хьинарегIа даьгьа лаьца лаьрхIа я школаш.

Дукха да лертIа дешархой къахьегам вIаштIехьбоаккхара совхозий коллективаша, цар кулгалхоша де дезараш цар де йиш ярашa. Эттара хьалха, дешархошта аьхки мукъача хана болх берал культурно салаIарии зева хьалаш вIаштIехьдаха деза. Ветта аьлча, хIара совхозе хила еза мел эшача хоашмца дешархошта болх барен салоIарей лагераш.

Уж хьалье торо я хIара боахама. Цхьабакъда, хабар дувцарал совгIа цхьанна а совхозе тахханалца цу хьакъехьа хьадеш цхьаккха а хIама дац. Районерча цхьанкха а боахаме яц дешархошта болх баран салаIаран йола лагерь.

Укх шера хьалхьа яьннен, хьалтьа йоалаш я Ахриева цIерагIча, «Малгобекский», «Луч» совхозашка комсаш чуэца боагIача студенташта лаьрхIа йола общежитеш. ЧIоагIа пайдене хургда хьатIадоагIача аьхка цу гIуллакхашка дешархой отрядашта болх баран салаIарен йола лагераш вIаштIехьъяьхача. Дукха хало йоацаш совхозий кулгалхой хьаде йиш йолаш да из. ХIаьта горонос ВЛКСМ горкомей хьалхехьа, йоахо е еза цу лагерашка болх бе кулгалхой, воспитателаш кийчбара деша.

Бокъха лоархIам болаш да цхьаьнха цхьа хIама а — школашка дешархошта комсаш лелаяра балхаш Iомаделга. Цу хьакъехьа а цхьайола опыт я районе. Соахка курсаш хиннай Юкъерча Ачалкхерча, СоагIапчарча, Кердача Редантерча юкъерча школашка, цхьа бIаь гаргга саго чакхъяьлай уж курсаш.

БолчIалдаккха деза, комсаш лелаеча совхозашта лертIа комсашта доал дара геттара дукха болхлой эшарга хьежача уж геттара кIезига хилар. Цун теркам а беш городерча халкъа дешара отдела лаьрхIад укх шера районерча ерригача юкъерчен бархI шера дешачен школашка дешархой комсаш лелаяра говзалашта Iомабара курсаш вIашагIйоххa. Цхьаьраш 48 сахьатай, вокхаш 20 сахьатая дешаш хургья уж курсаш.

— Школашка къаста дIабоалалургболаш ба цу курсий болх, — дувц гороно инспектора Нашхоев Мурада. — Цу курсашка дешархой Iомабара программа оттаяьй районерча агрохимлабораторе заведующе, комсаш лелаяра специалиста Л. А. Ярахмедовас. Шеко яц, цу курсех чIоагIа пайда баргхиларах.

Таханарча декхараша дIадехача тайпара коммунизм хьалъеча хьинаре бIухой хургболаш кагирхой хьалкхебара бокха лоархIам болаш да ма могга дукхагIа бераш дешархой къахьегама бригадашта юкъеозар, дIахо йодача хана цар болх кхы а тоабелга. Педколлективашца цхьаьна цу деша цIенхашта йоахо е еза, совхозий директораша, партийни, комсомольски организацеша, ерригача общественносто.

А. ХАРСИЕВ,
«Сердало» газета соб. корр.

Спорта хоамаш

УДАРНИ ЯХЬ

Город Грозне Черноречье яхача поселке хилар яйгача атлетиках йола традиционни республикански кросс. Цига дакъа лоацаш хилар 350 совгIа саг.

БархI километр дIоахал долча новкъа ударнича юкъе котваьлар «Буревестник» яхача общества викал Мозговой Виктор. 1000 метр удачарна юкъе а котало яьккхар цу общества спортсмено Ахмадов Адама.

Шийтта километр байдлача атлеташта юкъе хьалха вера «Труд» яхача ДСО общества викал Шамсутанов Ренат.

Команди зачете толаш хилар «Буревестник» яхача студенчески общества команда, шоалагIен кхоалагIен моттигаш яьхар «Труд», «Спартак» яхача обществай спортивни командаша.

Цул тIехьагIа укхаза яхье яьлар республикерча цхьайтта района физкультуре производственни коллективаш.

Цу яхьашка хьалхара моттиг лаьккхар сунженцаша, наурцаш шоалагIа хилар, хIаьта кхоалагIа моттиг Грозненски горсовета «Урожай» яхача ДСО общества атлеташ лаьккхар.

Къаьст-къаьстача къовсамашка белгалъяьлар цу обществера Хадзиева Малнан, из хьалха ера 500 метр удача спортсменашта юкъе.

А. ИЗМАИЛОВ.

МАШИНА ЧУ НУВХАШ ЦА ХИЛИЙТА...

(ФЕЛЬЕТОНА МЕТТЕЛ)

Автобуса чу нувхаш ца йоаржайтара водителя кабине чу латтача мотора капота тIа исхале юврагIа бехкилга сайна хайча, из ишта дий ха безам а болаш, автотранспорте болх беш кьона къабалльица хьабавхкача, дукха хIамаш бIаргадайнача нахаца къамаьл дир аз. Цхьабараша йоахар, моторо деш дола тата кIезигагIа хилийта бехк. Вокхар йоахар, шофера перерыва йолча хана салоIаш ше Iогарахьа воале а аьнна кIандагIе хилийта бехк. Лоацца аьлча, уйлаш тайп-тайпара яр. Бакъда, боккъонца дола бахьан цхьаннена а хацар.

Вакъдар ха шоана лой аьлар аз, исхале юврагIа мотора кабина тIа бехк машина чу нувхаш ца йоаржайта. Цецбаьлар къоаной. Ай мотора капота тIа бехкача исхале юврагIан автобуса салона чурча нувхаштен юкъе фу бувзам хила йиш я. Тхо кхетиц Iа дувцачох — цецбаьннабар уж. Автобусий балхах уж дика кхеташ болга-м салоI яха дош цар аьлча а боккъонца хайнадар сона, бакъда, аз дувцачоа дуьхIаболла-м хаьар царна мел дукха уйла йича а.

ГIулакх кхы гаьна ца доаккхаш къоастаде дезача эттар. Хьадалле шо соца, се бакъволга-м аз уж сахьате гойтаргда шоана аьнна Орджоникидзе майдан тIара Калинина цIерагIча поселке ухача шийи номер 62-53 ЧИК йолча автобуса тIа ховшабир аз уж 29 ноябре 13 сахьети 35 минут яьлча. Остановкашна хьалтIабувлаш а Iобувлаш а нах бар. Цхьабараша абонементни талонашта компостер эттар, вокхар шофера кабина йолчахьа Iо тIа а ухаш къаьста ахча корагIа дIа чу а кхехе мотора капо тIа уллача исхале юврагIа тIа Iоккхувсар. Цар Iоккхувса ахча мелладIоккхувсар малав хьожаш вацар цхьаккха а. Автобуса чу доаллар: «Водитель тIакхьожам бе боккъо йолаш а ва талонаш йоахаш а вац» аьнна йоазув. Из йоазув а автобуса чу этта сурт а шоашта бIаргалайча а аз яхачох кхеташ бацар са къоаной.

Кхы хIама хургдолаш дацар — автобуса шофера из гIулакх ца хьттача. Бакъда, кхы дукха ха йове а езандар. Шофера ше хьахьттар: ма чIоагIа хьожаш да шо укх чу, фу дезар шоана, аьнна. Укх ната хьа кабина чу Iоккхувса ахча бIаргадайча а билеташ шоферо доккхац аьнна йоазув дайча а из ахча мича ух къегIаьнна датадеха хьежар тхо-м, аьлар оаха.

— Оаш дувцар фуд, шун фу бала ба шун, аз план кхоачашьяь. ХIаьта рейс чакх ма яьллинге мотора капота тIа уллача исхале юврагIа тIа тата доацаш Iолега къаьста ахча хьагул а дийя, царех доатIа, билеташ аттIа а дийя дIакхове аз, машина чу нувхаш хургйоацаш. — Иштта дар тхона денна жоп.

ХIана кхийттарий шо исхале юврагI машина капота тIа хIана бехк?

Шоаш кхийттадеце, Грозверча ПАП-1 кулгалхошка хатта оаш.

Т. ТУГАНОВ.

АБХАЗЕРА... АФРИКАНЦАШ

Абхазе, Колхида яхача моттиге гуржашцен абхазашцен цхьана бахаш ба африканцаш, хIаьта уж цига даим бахаш а хиннаб.

Царех яздаьд «Исторе дадлоархIаш хиннача Геродота, буйцаш ба абхазски эпосе — нартски фаьлгашка. Керда эра хьахилалехьа Колхиде африканцаш баьхабиц аьнна шеч хьа бахьан дац, хIана аьлча уж цига мичахьара кхаьчаб Iилмана а хац.

Цига бахача Iаьрика цIоке долча наьха хIанзара тIехье царна гонахьара барел эрсашагIа алхха сибата мара яц. Цар мотт, гIулакхаш Колхиде дахача кхыча халкъий дараш санна да. Моттигерча африканцаша Iаьржа форда йистош шоай даьхе лоарI, хIаьта цар бегаш беш сал, дуне хьанхеллача дийнахьа дехз цига шоаш бахаш ба аьле.

Виллор ПАЧУЛИЯ,
исторически Iилмай кандидат.

(АПН).

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

9.00 — «Хаь».
9.40 — Iуйранара гимнастика.
10.05 — Центральни телевиденей Ерригсоюзни радиой Доккхача берий хора концерт.
10.35 — «Пирогов». Художественни фильм.
12.05 — СССР халкъа артистка Г. Коваленкас дIаеша.
12.25 — «Кердадараш».
13.30 — «Кердадараш».
13.50 — «Перссиета лаьтта». Телевизионни документальни фильм. Ереване хиннача IX Ерригсоюзни телевизионни фильмай фестиваля приз яккха фильм.
16.45 — «Шахматни школа».
17.15 — Пачхалкхе хьахинна 10 шу дизарга. ВIашагIкхийта Iарбий эмираташ. Телевизионни документальни фильм. «Iарбий эмиратий берд».
18.05 — «Юность» яхача хореографически ансамбля концерт.
18.30 — Н. Тихонов. «Хан кхьаьйшйн». Поэт ваь 85 шу дизарга.
19.10 — Миллионий ленински университет. Къахьегама стимулаш эргайчаш толалга.
19.45 — «Тахан дуней тIа».
20.00 — «Вай бераш». Киноагид.
20.10 — «Сагина дукс цавен».
20.35 — «ЗIамига лаьтте» шин телесерийний документальни фильм. Л. И. Брежнева книжках. КхоалагIа фильм.
22.00 — «Хаь».
22.35 — Доккхача симфонически оркестра сахьат.
23.50 — «Тахан дуней тIа».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Хаь».
9.45 — «Ртнели яха цIи йола система». Iилман-популярни фильм.
10.05 — 12.05 — Испански меттала къамаьл де.
10.35 — 11.45 — Природоведени. 4 класс.
10.55 — ПТУ дешархошта. «Вай хьехархо Ленинград».
11.25 — «Вековая тайга». Iилман-популярни фильм.
12.35 — 13.30 — Физика. 9 класс.
13.05 — 17.00 — «Наьна шинда».
14.05 — «Партбилетах дола доше».
14.30 — Экран — хьехархочоа. Истори. 7 класс.
15.20 — Зоологи. 7 класс.
16.45 — «Потемкин» яха броненосец». Художественни фильм.
17.35 — «Лакхача лоамий нартташ». Iилман-популярни фильм.
17.50 — Iалама Iилман тоахетIа. «Лаьтта — вахара планета» (нохчий меттала).
18.05 — «Ленина тIакхача ший тIа болаш». Документальни фильм.
18.15 — КПСС XXVI съезда сонамеи — вахаре! «Белата магистралий гвардейцаш» (гIалгIай меттала).
18.25 — «Нохч-ГIалгIайчена гIолла».
18.45 — Телевизионни фильм.
19.00 — «Литературни вIашагIкхетараш».
19.20 — Киножурнал.
19.35 — ХIама кхоаеш болх бе. Радиотехнически завод.
20.00 — Цу. «Бригадни къахьегама школа». «Бригада яхач кеша фу маIан да?» (у. ш. 12 ноябре хинна передача шIаьккха а гойт).
20.45 — «Буьйса дика хийла шун, бераш!».
21.00 — М. Равела произведенеш дIалоаш Москвана пачхьалкхен симфонически оркестро.
22.00 — «Хаь».
22.35 — «Из хилар милице». Художественни фильм.

4 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

9.00 — «Хаь».
9.40 — Iуйранара гимнастика.
10.05 — «Зурманчаш, мичад шо!».
10.35 — «Из хилар милице». Художественни фильм.
11.55 — «Хьун Iама бисте». Телевизионни документальни фильм.
12.05 — Д. Д. Шостаковича № 5 йола квартет.
12.20 — «Кердадараш».
13.30 — «Кердадараш».
13.50 — «Хьа къахьегам — тьа йахаллел». Кинопрограмма.
16.40 — «Кьоначар кхеллам».
17.10 — «Москвали москвичаш».
17.40 — Т. Хренников. Чондарган оркестран лаьрхIа № 2 йола концерт.
17.55 — Москвана тIагIертаю хинна немецко-фашистски эскараш доахара хетаьь торжественни заседани. Съездий Кремлевски Двореце трансляци. Хоккейхьа хинняна йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Сокол». КхоалагIа период.
22.00 — «Хаь».
22.45 — Останкино концертни студеоь. Кагирхой сайре.
00.00 — «Тахан дуней тIа».

II ПРОГРАММА

9.00 — «Хаь».
9.45 — «Нечерноземье. Плакашна кхоачашкахьараш» Iилман-популярни фильм.
10.05 — 12.05 — 17.30 — Английски мотт.
10.35 — 11.35 — Истори. 4 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Юкъара биологи. Клеточни теори.
12.40 — 13.40 — Географи. 5 класс.
13.10 — 17.00 — «Эрсий къамаьл».
14.10 — «Звездочет». Телевизионни журнал.
15.00 — Экран — хьехархочоа. Природоведени. 2 класс.
15.20 — Географи. 6 класс.
15.50 — Советски изобразительни искусство. А. Пластова кхоллам.
16.00 — Къахьега Iомабеш волча хьехархочов гIонна.
18.05 — Специалиста хьехамаш. «Соний беш Iай».
18.20 — Нохч-ГIалгIайчен автономе 60 шуи из ший лоIамагIа Россена юкъеяха 200 шуи дизарга. «Н. И. Пирогов вай мехка» (нохчий меттала).
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчене гIолла».
18.50 — «Халкъа депутатий Советашка».
19.15 — Киножурнал.
19.25 — Хьайбаш лелададар — ударни фронт. «Чурча торонаш бешагIа пайда эцу» (гIалгIай меттала).
19.35 — «Кооперации. совхоз-завод». Iилман-популярни фильм.
20.15 — «Шун кхеьмоех». Концерт (нохчий меттала).
20.45 — «Буьйса дика хийла шун, бераш!».
21.00 — «Кинолюбителий клуб».
22.00 — «Хаь».
22.45 — «Са хьоаме саги». Художественни фильм.

РАДИО

3 ДЕКАБРЬ

6.30 — «Нехчиестерхой къахьегама ритм». Репортаж (гIалгIай меттала).
6.45 — Хоамаш.
6.50 — Передачей программа (эрсий, гIалгIай меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
8.20 — «Шоана, кхаланаш». Радиожурнал (нохчий меттала).
12.15 — «СелаIад». Радиокурс (эрсий меттала).
12.45 — «Хьехамча — сийлен шов». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
18.15 — Передачей программа. Хаоттам (эрсий меттала).
18.16 — Советски композиторий мелоди СССР халкъий музыкий йола фантази (эрсий меттала).
18.30 — «Патриот» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
18.48 — «Ше дуне, шо шадар». Беседа (нохчий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
19.30 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — «Златоволоска» яха музыкальни передача.
19.35 — Цугаева произведенешкара концерт (нохчий меттала).
20.00 — «Сакъердамча тьатIа тIа» (гIалгIай меттала).
21.00 — «Музыкаин лог-уйлен». Концерт.
21.30 — Нохч-ГIалгIай темагIа йола фантази.

4 ДЕКАБРЬ

6.30 — «Юртара Iуйренаш» (эрсий меттала).
6.50 — Передачей программа (эрсий, нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.20 — Дикаеа Iаьлий малеш (нохчий меттала).
8.50 — Социалистически яхьа дневник (эрсий меттала).
12.15 — «Патриотически почина инициатораш болхе» (нохчий меттала).
12.20 — «Атеист» яха радиожурнал (эрсий меттала).
12.30 — Музыка (эрсий меттала).

Тахан республике гIоллен Грозне хувцалуш моркхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилен фегара температура республике 5 — 10, Грозне 7 — 9 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркхаш йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо догIа а делхаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилен фегара температура буйсанна 0 — 5, дийнахьа 3 — 8 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохоча секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен 9-24-01; юрта бохама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттен деношка

СФ02494. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4564.